

Mellan gränser, möjligheter och konsekvenser

Militära skyddsvakters handlingsutrymme och tillämpning

Av Cajsa Mattisson och Filippa Philipsson Eriksson

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårterminen 2026

Handledare: Matilda Arvidsson

Examinator: Patrik Olsson

Antal ord: 14 780

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till respondenterna som deltagit i studien. Utan er medverkan och vilja att dela med er av erfarenheter och reflektioner hade denna uppsats inte varit möjlig. Vi vill även rikta ett stort tack till Mats Björkman och Niclas Sandelius för ert engagemang som möjliggjorde kontakten med respondenterna samt värdefull stöttning vid utformningen av intervjufrågorna.

Vi vill uttrycka ett stort tack till vår handledare Matilda Arvidsson för värdefulla insikter och vägledning genom arbetsprocessen.

Slutligen vill vi tacka varandra för ett utmärkt samarbete som varit både lärorikt och oväntat underhållande.

Cajsa Mattisson & Filippa Philipsson Eriksson

Lunds universitet - Maj 2026

Abstract

This study aims to examine how military protective security guards (Swedish: militär skyddsvakt) describe the ways in which their discretion is shaped and operationalized in practice. Considering the current security context, the Swedish law Skyddslagen (2010:305) constitutes a central component of Sweden's protective security system. Skyddslagen provides the legalistic framework within which the military protective security guard operates. The study uses street-level bureaucracy as a theoretical framework. The empirical data consists of semi-structured interviews conducted with military guards from three different military units and was analysed through a thematic analysis. The study concludes that variations in discretion and operationalization were most prominent between units. The study further demonstrates that discretion is conditional and shaped by the relation between the individual and the organization, the level of responsibility experienced by the military guard, as well as hierarchy and cooperation within each unit. These conditions were particularly salient in situations characterized by high levels of individual uncertainty. The operationalization was found to be highly regulated by legal, social and organizational norms connected to foundational rule-of-law principles. This study contributes to addressing the identified knowledge gap in the literature concerning military protective security guards and their discretionary actions and operationalization of the law.

Keywords: discretion, military protective security guard, skyddslagen, street-level bureaucracy, operationalization

Nyckelord: handlingsutrymme, gräsrotsbyråkrati, militär skyddsvakt, skyddslagen, tillämpning

Innehållsförteckning

Förord.....	
Abstract.....	
Innehållsförteckning	
1 Inledning.....	1
1.1 Bakgrund	1
1.1.1 Skyddslagen (2010:305)	1
1.1.2 Skyddsvakt	2
1.2 Problemformulering.....	3
1.3 Syfte och frågeställning	3
1.4 Avgränsningar	4
1.5 Rättssociologisk relevans	4
2 Tidigare forskning	5
2.1 Tillvägagångssätt.....	5
2.2 Tematisk litteraturöversikt	6
2.2.1 Organisatoriska normer, hierarki och kultur	6
2.2.2 Diskretion och beslutsstrategier.....	7
2.3 Reflektion av litteratur	9
3 Teori	10
3.1 Gräsrotsbyråkrati.....	10
3.2 Kritiska reflektioner av gräsrotsbyråkrati.....	12
4 Metod.....	12
4.1 Kvalitativa intervjuer	13
4.1.1 Tillvägagångssätt.....	13
4.1.2 Urval.....	14
4.1.3 Transkribering.....	16
4.1.4 Kodning.....	16
4.2 Analysmetod	17
4.3 Etiska överväganden	18
4.4 Metodologiska överväganden.....	20
4.5 Reliabilitet och validitet	20
5 Resultat.....	21
5.1 Syfte och roll.....	22
5.2 Organisatoriska faktorer.....	24
5.3 Beslutsfattande	26
5.4 Handlingsutrymme.....	30

6	Analys.....	33
6.1	Syfte och roll.....	33
6.2	Organisatoriska faktorer.....	35
6.3	Beslutsfattande	38
6.4	Handlingsutrymme.....	41
7	Slutsats och diskussion	43
7.1	Kritiska reflektioner och framtida forskning.....	46
8	Källförteckning.....	47
8.1	Böcker	47
8.2	Elektroniska källor	47
8.3	Vetenskapliga artiklar	48
8.4	Författning	49
9	Bilagor.....	50
9.1	Bilaga 1 Söksträngar	50
9.2	Bilaga 2 Inklusion- och exklusionskriterier	50
9.3	Bilaga 3 Deskriptiv analys.....	51
9.4	Bilaga 4 Intervjuguide	55
9.5	Bilaga 5 Kodningsschema.....	58
9.6	Bilaga 6 Samtyckesblankett.....	60

1 Inledning

Det svenska terrorhotet ligger på en förhöjd nivå, där säkerhetsläget bedöms som allvarligt (Krisinformation 2026). Mot bakgrund av det rådande omvärldsläget förs en pågående diskussion om upprustning och ökad militarisering. Ett nytt försvarsbeslut för år 2025–2030 innebär omfattande satsningar i syfte att stärka totalförsvarets förmåga att möta olika hotbilder (Regeringskansliet 2024). En central del av det svenska säkerhetsskyddet regleras genom Skyddslagen (2010:305). Skyddsvakten utgör en första tillämpande instans av lagen och är därmed en betydelsefull aktör i omvandlingen från lagtext till praktik. Eftersom varje situation präglas av unika omständigheter måste skyddsvakten göra egna bedömningar för hur situationen bör hanteras, vilket gör att det uppstår ett visst handlingsutrymme i den praktiska tillämpningen. Skyddsvaktens användning av sitt handlingsutrymme blir således central för hur lagen kommer till uttryck i praktiken. Den primära rättskällan vid tillämpning av gällande rätt är lagtexten. Enligt rättsdogmatisk metod beaktas emellertid även andra auktoritativa rättskällor, såsom förarbeten, praxis och doktrin (Gunnarsson & Svensson 2023, s. 144). Rättsdogmatiken eftersträvar ett objektivt tillvägagångssätt för att fastställa gällande rätt och anger hur lagen i regel bör tolkas. Samtidigt kan den mänskliga faktorn inte bortses från, vilket aktualiserar frågor om hur skyddsvakten själv beskriver sitt handlingsutrymme och tillämpning.

1.1 Bakgrund

Detta avsnitt innehåller en översiktlig redogörelse för utvalda paragrafer i skyddslagen i syfte att skapa en förståelse för skyddsvaktens yrkesutövning. Därefter behandlas innebörden av skyddsvaktsarbetet, samt vilken utbildning som krävs för uppdraget.

1.1.1 Skyddslagen (2010:305)

Skyddslagens 1 § anger lagens syfte, vilket är att ge samhällsviktig verksamhet ett förstärkt skydd mot sabotage, terrorism, spioneri samt grovt rån. Byggnader, anläggningar och områden som omfattas av samhällsviktig verksamhet benämns skyddsobjekt. I 4–5 §§ anges vad som kan beslutas utgöra skyddsobjekt i behov av förstärkt skydd. Däribland statschefens residens, byggnader och områden som nyttjas

av Försvarsmakten och Polismyndigheten, samt infrastruktur av betydelse för rikets energi- och vattenförsörjning.

Vid ett skyddsobjekt föreligger tillträdesförbud för obehöriga, vilket även omfattar tillträde med obemannade farkoster såsom drönare (7 § skyddslagen). Bestämmelsen anger vidare att tillträdesförbudet kan ersättas med avbildningsförbud eller förbud mot att bada, dyka, ankra eller fiska. Avbildningsförbudet omfattar, utöver fotografering, även förbud mot beskrivning och mätning av skyddsobjektet. Av 7 § andra stycket framgår att både tillträdesförbud och avbildningsförbud kan beslutas föreligga om de krävs för att tillgodose skyddsbehovet.

Enligt skyddslagens 9 § benämns den som bevakar skyddsobjektet skyddsvakt. Skyddsvaktens befogenheter regleras i 10–17 §§. Av 10 § framgår vad skyddsvakten kan begära av den som vill få tillträde till eller uppehåller sig invid ett skyddsobjekt. I dessa fall är individen exempelvis skyldig att på begäran uppge namn, födelsetid och hemvist samt underkasta sig kroppsvisitation.

Vidare reglerar 12 § ytterligare befogenheter som skyddsvakten har till sitt förfogande för att upprätthålla skyddet av skyddsobjektet. Bestämmelsen anger att skyddsvakten får avvisa, avlägsna eller tillfälligt omhänderta en person som befinner sig invid skyddsobjektet, om åtgärden bedöms proportionerlig för att verkställa bevakningsuppgiften.

Enligt 17 § ska en skyddsvakt skyndsamt överlämna ärenden som innefattar beslag, tillfälligt omhändertagande eller gripande till Polismyndigheten.

1.1.2 Skyddsvakt

Skyddsvakten utgör en första kontrollinstans i rättskedjan (Försvarsmakten 2024, s. 16). Av resultatet framgår att skyddsvakten ansvarar för den initiala bedömningen av händelser vid skyddsobjekt, vilka antingen uppmärksammas av skyddsvakten själv eller efter att skyddsvakten tillkallas till platsen. Deras ingripande lägger således grunden till den fortsatta rättsprocessen (Försvarsmakten 2024, s. 16). För att tjänstgöra som

skyddsvakt krävs genomförd skyddsvaktsutbildning. Efter godkänd utbildning får skyddsvakten tjänstgöra i upp till fem år innan det krävs ett förnyat godkännande. För fortsatt tjänstgöring måste skyddsvakten genomgå en repetitionsutbildning (Försvarsmakten 2024, s. 15).

1.2 Problemformulering

Skyddslagen innehåller relativt öppna formuleringar såsom *invid* och *om det behövs*, vilket skapar ett handlingsutrymme i den praktiska tillämpningen. Detta innebär att det i stor utsträckning blir upp till varje enskild skyddsvakt att bedöma vilka situationella och kontextuella faktorer som föreligger för varje specifik situation. Organisatoriska normer utgör ett exempel på en faktor som kan påverka bedömningar såsom ingripandens nödvändighet, rättsliga förutsättningar och proportionalitet. Studien fokuserar främst på organisatoriska normer som påverkansmekanism till följd av att dessa normer framträder tydligt i såväl det empiriska materialet som i tidigare forskning. Vidare analyseras de rättsliga och sociala normerna som beskrivs föreligga i bedömningssituationerna. Det handlingsutrymme som varje skyddsvakt har att tillgå kan innebära variationer i tillämpningen och aktualiserar därmed ett spänningsförhållande mellan formell rätt och rättslig praxis. Diskrepansen tillmäts därigenom betydelse i relation till rättsstatliga principer såsom förutsägbarhet, legitimitet, proportionalitet och likabehandling. Mot denna bakgrund är det relevant att undersöka hur skyddsvakter beskriver sin tillämpning av skyddslagen i praktiken, samt i vilken utsträckning de rättsstatliga principerna beaktas i deras bedömningar och därigenom formar handlingsutrymmet. Samtidigt bidrar studien till att belysa en identifierad kunskapslucka, eftersom den empiriska kunskapen om skyddsvaktens beslutsfattande i dagsläget är begränsad.

1.3 Syfte och frågeställning

Studien syftar till att undersöka hur militära skyddsvakter beskriver sitt handlingsutrymme och hur detta kommer till uttryck i den praktiska tillämpningen av skyddslagen. Genom analys av skyddsvaktens resonemang och professionella

bedömningar avser studien att skapa en förståelse för hur handlingsutrymmet formas, villkoras och varierar i praktiken och hur detta relaterar till rättsstatliga principer. Mot denna bakgrund formulerades följande frågeställning:

- Hur beskriver militära skyddsvakter att deras handlingsutrymme formas och tillämpas i praktiken?

1.4 Avgränsningar

Studien tog utgångspunkt i ett generellt handlingsutrymme men avgränsas till att analysera det organisatoriska, rättsliga och sociala handlingsutrymmet, vilka framträdde som centrala dimensioner i det empiriska materialet. Då studien ämnar inkludera respondenter med liknande utbildningsbakgrund avgränsas studien till att enbart inkludera militära skyddsvakter från armén, marinen och flygvapnet, som utgör tre av Försvarsmaktens fyra försvarsgrenar. Samtliga skyddsvakter har genomgått samma grundutbildning för rollen och innehar certifiering som skyddsvakt. För att inkluderas i studien krävdes minst tre månaders erfarenhet. Kravet ställdes i syfte att säkerställa att skyddsvakterna besitter viss praktisk erfarenhet av tjänstgöring som skyddsvakt. Då det inte varit möjligt att observera skyddsvakternas yrkesutövning har studien avgränsats till att enbart undersöka hur militära skyddsvakter beskriver sitt handlingsutrymme samt hur detta formas och tillämpas. Således analyserar studien enbart deras egna narrativ om praktiken.

1.5 Rättssociologisk relevans

Studiens syfte och frågeställning problematiserar rätten som normsystem genom att studera vilka normer som opererar och påverkar skyddsvaktsarbetet. Studien tar sin utgångspunkt i det rättssociologiska perspektiv som belyser relationen och samspelet mellan skyddslagens normativa ramar och skyddsvaktens sociala praktik. Genom att undersöka hur skyddsvakterna beskriver sitt handlingsutrymme och tillämpning av skyddslagen utgår studien från ett bottom-up perspektiv med fokus på hur handlingsutrymmet och tillämpningen interagerar med den formella rätten (Banakar 2020, s. 33). Således studerar studien hur rätten kommer till uttryck på mikronivå

genom individuella handlingar. Emellertid sker de individuella bedömningar inom organisatoriska ramar, vilket innebär att studien även beaktar en mesonivå. Skyddsvaktens diskretion analyseras vidare utifrån teorin om gräsrotsbyråkrati och problematiseras i förhållande till rättssäkerhetsprinciper såsom legitimitet, förutsägbarhet, proportionalitet och likabehandling.

2 Tidigare forskning

Avsnittet ämnar presentera tidigare relevant litteratur angående militära skyddsvakters handlingsutrymme. Mot bakgrund av den begränsade tillgången på forskning inom området har kompletterande forskning om polisens samt annan militär personals diskretion inkluderats. Detta då Polismyndigheten bedöms uppvisa strukturella, organisatoriska och operativa likheter med Försvarsmakten. Avsnittet inleds med en redogörelse för sökstrategier och urval av litteratur, varefter publikationernas huvudsakliga innehåll sammanfattas genom en deskriptiv och en tematisk analys.

2.1 Tillvägagångssätt

I syfte att kartlägga det aktuella kunskapsläget genomfördes studien med ambitionen att utföra en systematisk litteraturoversikt. Inledningsvis identifierades relevanta begrepp och tillhörande synonymer relaterade till militära skyddsvakter, diskretion och hierarki. Begreppen organiserades därefter i separata sökblock för att möjliggöra ändamålsenliga sökningar. De booleska operatorerna "AND", "OR" och "NOT" användes för att avgränsa sökresultaten till ett hanterbart antal träffar. Detta resulterade slutligen i tre separata söksträngar, vilka presenteras i bilaga 1.

Samtliga tre sökningar genomfördes i Lunds universitets databas Finn i syfte att möjliggöra träffsäkra och systematiskt anpassade sökningar utifrån studiens frågeställning och urvalskriterier. För att underlätta identifieringen av relevanta publikationer i relation till studiens fokusområden utformades inklusions- och exklusionskriterier (Hart 2018, s. 34). Se bilaga 2 för inklusions- respektive exklusionskriterier.

Inledningsvis genomfördes ett urval av artiklar baserat på titel och abstract. Efter en noggrann genomläsning av artiklarnas fullständiga innehåll fastställdes det slutliga urvalet till nio artiklar. En av dessa identifierades via genomgång av referenslistan i en tidigare granskad artikel. Se bilaga 3 för deskriptiv analys.

2.2 Tematisk litteraturöversikt

De utvalda artiklarna har inom ramen för den tematiska analysen kategoriserats i två övergripande teman: organisatoriska normer, hierarki och kultur samt diskretion och beslutsstrategier.

2.2.1 Organisatoriska normer, hierarki och kultur

Tidigare forskning visar att såväl organisatoriska normer som kontextuella förutsättningar har betydelse för polisens utövande av diskretion. Lundman (1979, s. 168) framhåller att individuell bias eller situationella faktorer inte ensamt utgör tillräckliga förklaringar till polisens handlingsutrymme, utan att intensiteten av dessa faktorer delvis formas av rådande organisatoriska normer. Diskretionen regleras således inte enbart genom nationell lagstiftning. Detta då variation av normer och praktiker förekommer även inom samma kulturella kontext, oavsett om denna betraktas på nationell, lokal eller yrkesmässig nivå. Gruppkulturen inom polisiära enheter framstår därmed som central för förståelsen av hur diskretion bidrar till variationer i den praktiska rättstillämpningen (Seri 2004, ss. 17–18). Vidare argumenterar Tasdoven och Kapucu (2013, ss. 525–526) för att kontextuella faktorer, så kallade environmental factors, utgör en viktig mekanism i det polisiära beslutsfattandet, även i situationer där de situationella omständigheterna är mycket likartade. Dessa faktorer kan avse såväl geografiska som kulturella förhållanden, vilka exempelvis kan syfta till områdets storlek eller den interna organisationskulturen.

Organisationer med decentraliserad maktfördelning och mindre hierarkisk struktur tenderar att präglas av ett mer flexibelt beslutsfattande, vilket kan bidra till ökad effektivitet i beslutsprocesser (Bjørnstad & Ulleberg 2021, s. 564). Militära organisationer kännetecknas emellertid ofta av omfattande geografisk spridning och en tydlig arbetsfördelning, vilket medför en markant åtskillnad mellan hierarkiska nivåer.

Detta kan i sin tur skapa särskilda sårbarheter i relationerna inom organisationen (Bjørnstad & Ulleberg 2021, s. 565).

En hög grad av tillit mellan individer inom militära organisationer framhålls samtidigt som en central förutsättning för effektivt beslutsfattande (Bjørnstad & Ulleberg 2021, s. 574). Genom etablerad tillit mellan olika hierarkiska nivåer förbättras förutsättningarna för en gemensam förståelse av ansvarsfördelning och arbetsuppgifter samt för ett effektivt informationsutbyte. Detta kan i sin tur bidra till mer välgrundade beslut. En utbredd tillit inom organisationen kan därmed motverka negativa konsekvenser som annars förknippas med hierarkiska och centraliserade organisationsstrukturer (Bjørnstad & Ulleberg 2021, ss. 574–575). Samtidigt visar Seiler, Fischer & Voegtli (2011, s. 456) att militär personal kan göra olika bedömningar av samma situation. Ett aktivt intresse för andras argument beskrivs som gynnsamt för utvecklingen av moraliska resonemang. Genom samarbetsorienterade diskussioner exponeras individer för alternativa perspektiv, vilket främjar reflektion över egna ståndpunkter och möjliggör tillägnet av nya insikter. I dessa sammanhang uppmuntras individer att ifrågasätta såväl sina egna som andras uppfattningar (Seiler et al. 2011, s. 456).

I takt med att informationsmängden ökar och informationshanteringen blir mer komplex försvåras beslutsfattandet inom hierarkiska organisationer (Bjørnstad 2011, s. 316; Bjørnstad & Ulleberg 2021, s. 564). Detta beror bland annat på att information måste passera flera aktörer och hierarkiska nivåer inom organisationen, vilket både kan minska effektiviteten och öka risken för att informationen förvrängs. Problematiken förstärks ytterligare i situationer där organisationer ställs inför nya samhällsliga utmaningar, vilket kan påverka såväl förmågan att fatta korrekta och tidseffektiva beslut som möjligheten att agera i tid (Bjørnstad 2011, s. 316). Mot denna bakgrund framhålls betydelsen av tydlig kommunikation angående ansvarsfördelning för att organisationer ska kunna uppnå sina uppsatta mål (Bjørnstad & Ulleberg 2021, s. 564).

2.2.2 Diskretion och beslutsstrategier

Diskretionen som utövas av gräsrotsbyråkrater kan enligt tidigare forskning sägas uppvisa en betydande grad av variation. Wortley (2003, s. 542) operationaliserar

diskretionen hos polismän på en skala från flexibel till oflexibel. Den flexibla (service-oriented) polismannen beskrivs som benägen att använda diskretion som ett verktyg för problemlösning, medan den oflexibla (legalistic) polismannen i högre grad motsätter sig diskretion. Detta på grund av att det kan uppfattas stå i konflikt med principer om likabehandling och rättssäker rättstillämpning (Wortley 2003, s. 538;553). Vidare framhåller Wortley (2003, s. 542) att den oflexibla polismannen i större utsträckning prioriterar gripande eller andra frihetsberövande åtgärder, även i situationer där brottet bedöms som mindre allvarligt. Detta kan tolkas som att attityder till diskretion i rättstillämpningen kan påverka polisens faktiska agerande i praktiken, vilket i sin tur kan bidra till variation i det operativa beteendet.

Seri (2004, s. 12) illustrerar denna flexibilitet i polisens diskretion genom en komparativ studie om polisens narrativ i relation till diskretionär makt. En av de intervjuade poliserna framhåller att det är mer ändamålsenligt att använda sitt tolknings- och handlingsutrymme än att strikt följa regelverket, till följd av att varje situation uppfattas som unik (Seri 2004, s. 12). Variation i beslutsfattandet kan således förstås i relation till de narrativ genom vilka poliser tolkar och legitimerar sina handlingar. Narrativet hjälper polisen att motivera det diskretionära utövandet, där rättsliga normer översätts till praktiska beslut genom berättelse och tolkning (Seri 2004, s. 20; Campbell 2003, s. 295).

Vidare beskriver Shortland, Alison & Thompson (2020, s. 2) hur beslutsfattandet i osäkra situationer kan fördröjas när det optimala handlingsalternativet inte framgår tydligt. Det beskrivna beslutsfattandet benämns som maximering av val. Vidare kan rättstillämparen närma sig val genom satisfiering, vilket innebär att ett "tillräckligt bra" alternativ accepteras. Effektivt militärt beslutsfattande beskrivs i detta avseende som närmare förknippat med satisfiering än med maximering (Shortland et al. 2020, s. 2). Maximering och satisfiering anges emellertid som olika strategier som kan ge upphov till individuella skillnader i bedömningar.

Samtidigt framhåller Seiler et al. (2011, s. 465) att tillämpningen av problemlösning- och beslutsförmågor är kontextbundna och påverkas av situationella omständigheter. Författarna skiljer mellan situationer med hög respektive låg moralisk intensitet. Vid hög moralisk intensitet, där konsekvenserna är mer allvarliga och situationen präglas av

en hög skademagnitud, tillämpas en högre kognitiv bearbetning. I motsatt kontext, när konflikten har en låg moralisk intensitet, blir motivationen att engagera och aktivera en större bearbetning av situationen medvetet eller omedvetet lägre (Seiler et al. 2011, s. 465).

Wortley (2003, s. 553) påvisar ytterligare komplexitet i attityder och uppfattningar angående diskretion, genom förekomsten av såväl värderingsbaserade som pragmatiska motiv. Den värderingsbaserade logiken utgår från att valet att inte gripa bedöms som det mest ändamålsenliga i den aktuella situationen, medan den pragmatiska logiken i stället utgår från att icke-gripande kan utgöra det minst resurskrävande alternativet som medför minst motstånd. Identiska beslut kan därmed motiveras av olika anledningar beroende på individens attityd och inställning (Wortley 2003, s. 553). Tasdoven och Kapucu (2013, s. 530) beskriver vidare alternativa handlingssätt till formella gripanden, såsom varning i stället för böter eller gripande, så kallade eftergifter. Även Campbell (2003, s. 297) analyserar variationen av polisiär diskretion genom att särskilt fokusera på beslutet att utfärda en varning, benämnd *cautioning decisions*, något som ytterligare belyser hur diskretion manifesteras i praktiken (Wortley 2003, s. 541; Tasdoven & Kapucu 2013, s. 530).

2.3 Reflektion av litteratur

Begreppet diskretion används i tidigare forskning och återkommer genomgående i studien. Det är därför av vikt att tydliggöra att begreppet är nära relaterat till handlingsutrymme samt att diskretion betraktas som ett uttryck för handlingsutrymme. Från litteraturoversikten framgår det att handlingsutrymmet hos militära skyddsvakter, ur ett gräsrotsbyråkratiskt perspektiv, utgör ett relativt outforskat område. I takt med ökad militarisering och dess relation till rättssäkerhetsprinciper visar studien att behovet av att undersöka skyddsvaktens handlingsutrymme och tillämpning är rättssociologiskt relevant. Litteraturen kombinerat med teori analyseras i relation till materialet för att underbygga studiens empiriska utfall. Studien bidrar således till att synliggöra en identifierad kunskapslucka. Genom att uppmärksamma detta tar studien ett första steg i att adressera denna kunskapslucka utifrån ett rättssociologiskt perspektiv.

3 Teori

Sett till relationen mellan lagtext och skyddsvaktens handlingsutrymme och tillämpning, applicerar studien teorin om gräsrotsbyråkrati. Teorin belyser hur rättstillämpningen inte enbart formas av formella regler utan även av de bedömningar och prioriteringar som görs av aktörer på den operativa nivån. Vidare kommer teorin att användas för att förklara hur organisatoriska normer påverkar den enskilda skyddsvaktens handlingsutrymme. I studiens sammanhang är varje förband jämförbart med en organisationsenhet. Genom litteraturen framgår att gräsrotsbyråkrati tidigare använts för att studera liknande yrkesgruppers diskretion, vilket gör teorin relevant även i förhållande till studiens syfte.

3.1 Gräsrotsbyråkrati

Gräsrotsbyråkrater är mellanhanden mellan stat och medborgare. Yrkesgruppen fungerar som en förlängning av den statliga kontrollen och tillämpar policy på medborgarnivå genom direkt medborgarkontakt (Lipsky 2010, ss. 3–4). Lipsky (2010, s. 13) kallar den direktverkande maktutövning *diskretionär makt* och beskriver vidare att gräsrotsbyråkrater "gör" policy på två sätt. Dels genom de beslut som fattas i direktkontakten med den enskilda medborgaren, dels genom att de individuella handlingarna sammantaget formar organisationens faktiska tillämpning och diskretionsvariation. Yrkesgrupper som faller inom ramen för gräsrotsbyråkrati är samtliga inom den offentliga sektorn och verkar bland annat som upprätthållare av lag och ordning. Genom skyddslagen tillhandahåller skyddsvakter både tjänster i form av trygghet och sanktioner i form av minskad rörelsefrihet (Lipsky 2010, ss. 3–4). Det kan förstås som att den offentliga makt som skyddsvakten utövar har en dubbel funktion där individen blir både rättighets- och skyldighetsbärare. Gräsrotsbyråkrater arbetar i komplexa förhållanden och är strikt reglerade av såväl byråkratin som staten, men måste samtidigt ta hänsyn till den mänskliga dimensionen i varje enskild situation (Lipsky 2010, ss. 14–15). Förhållandet medför en intresseavvägning mellan lagtext, skyddsvaktens professionalitet och tidigare erfarenhet för att säkerställa bästa möjliga utfall (Lipsky 2010, s. 16). Således föreligger ett bedömnings- och handlingsutrymme för varje enskild gräsrotsbyråkrat (Lipsky 2010, s. 14).

Lipsky (2010, s. 87) beskriver hur myndigheter och gräsrotsbyråkrater måste hitta metoder för ransonering av sina tjänster som ett sätt att hantera begränsade resurser. I skyddsvaktens fall kan begränsade resurser bestå i att de varken kan misstänkliggöra eller kontrollera alla lika noggrant, samt att bedömningar ofta behöver göras under osäkra förhållanden. Det handlar således om ransonering av uppmärksamhet och kontroll. Genom diskretion prioriterar och differentierar skyddsvakten individer och situationer (Lipsky 2010, s. 105). Ett sätt för gräsrotsbyråkrater att ransonera uppmärksamhet och insats sker genom "the rule of normality". Gräsrotsbyråkrater formar generella förväntningar om normalitet och avvikelser från dessa förväntningar tenderar att differentieras och behandlas annorlunda. Normalitet blir således en faktor som påverkar hur gräsrotsbyråkrater agerar i en situation (Lipsky 2010, s. 113). Begreppen ransonering och "the rule of normality" används i analysen för att förstå de beskrivna normalbilder som skyddsvakten skapar för att rationalisera bedömningar. Differentieringen som följer av diskretion och ransonering står i kontrast till universalistiska normer och ideal om likabehandling, där "the rule of normality" beskrivs som en av de faktorer som bidrar till en fortsatt differentiering mellan klienter och därmed en ojämlik behandling (Lipsky 2010, ss. 111–112).

Alienation används i analysen för att problematisera skyddsvaktens begränsade ansvarsområden. Alienation kan enligt Lipsky (2010, ss. 79–80) utgöra en konsekvens av att gräsrotsbyråkrater endast arbetar med delar av ärendet. Gräsrotsbyråkrater kan således inte kontrollera utfallet av sina beslut, till följd av att andra aktörer gör det slutgiltiga avgörandet. Detta kan göra att skyddsvakten upplever en distansering till arbete och klientel, vilket kan försvaga den sociala relationen mellan skyddsvakt och medborgare.

Vidare tar teorin upp copingstrategier som en del i gräsrotsbyråkraters arbete. Ett begrepp som i analysen används för att analysera vikten av den sociala förmågan som skyddsvakterna betonar. Lipsky (2010, s. 187) menar att de arbetsmönster som utvecklas av gräsrotsbyråkrater är förankrade i de grundläggande krav som arbetet ställer på förmågan att hantera arbetsuppgifter och arbetsbelastning. De mönster eller genvägar gräsrotsbyråkrater utvecklar utgör således ett sätt att hantera de varierande

arbetsuppgifter och situationer de möter i sin vardag, vilket gör dem svåra att förändra och avveckla (Lipsky 2010, s. 187).

Trots att gräsrotsbyråkrater har ett visst handlingsutrymme finns det särskilda förväntningar ovanifrån, något Lipsky (2010, s. 18) namnger för managers. Direktiven ovanifrån kan existera på olika organisationsnivåer. Jacobsson och Johansson (2025, s. 135) redogör för att det parallellt med den formella policyn finns styrningsdirektiv som formas inom den egna organisationen vilket kan leda till variationer i tillämpning. Vidare argumenterar Jacobsson och Johansson (2025, s. 129) att kollegor, kultur samt de organisatoriska normerna influerar gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme till samma grad som statlig styrning. Jacobsson och Johanssons resonemang operationaliseras som ett analytiskt verktyg för att tolka hur den hierarkiska organisationsstrukturen och arbetet i stridspar, formar skyddsvaktens handlingsutrymme.

3.2 Kritiska reflektioner av gräsrotsbyråkrati

Mycket av studiens empiri berör andra aspekter än vad teorin omfattar och blir därför till viss del begränsad av den teoretiska räckvidden. Lipskys teori om gräsrotsbyråkrati är en traditionell teori vilket gör att den bör problematiseras i ljuset av mer moderna förhållanden. Skyddsvakterna nämner utmaningar med moderna hjälpmedel såsom drönare, vilka bidrar till ett mer komplext handlingsutrymme, något som faller utanför Lipskys teoretiska fokus. I förhållande till studiens empiri kan Lipskys teori om gräsrotsbyråkraters handlingsutrymme argumenteras vara relativt individualiserat. Empirin synliggör snarare att handlingsutrymmet i många fall är hierarkiskt ordnat med hög organisatorisk påverkan. Det kan tolkas som att Jacobsson och Johansson (2025) genomgående tillskriver organisationen en högre förklaringsgrad i gräsrotsbyråkratens beslutsfattande och utgör därigenom ett kompletterande perspektiv till Lipsky inom ramen för denna studie.

4 Metod

Studien använder en kvalitativ metod, där intervjuer med militära skyddsvakter utgör det empiriska materialet. Metodvalet bedöms som mest lämplig utifrån studiens syfte

att undersöka skyddsvakternas beskrivning av handlingsutrymme och tillämpning av skyddslagen. Studien syftar således till att samla informationsrik data genom att fånga skyddsvakternas egna resonemang, erfarenheter och reflektioner gällande handlingsutrymme och tillämpning.

4.1 Kvalitativa intervjuer

De kvalitativa intervjuerna genomfördes med en semistrukturerad intervjuguide bestående av 17 huvudfrågor (Se bilaga 4). Intervjuguiden bedöms fördelaktig, då den möjliggör ett tydligt fokus på studiens forskningsområde. Den semistrukturerade metoden kombinerar struktur med flexibilitet, vilket innebär att intervjun utgår från förutbestämda teman relaterade till forskningsfrågan, samtidigt som den lämnar fritt spelrum för uppföljningsfrågor. Alla intervjupersoner tilldelas således liknande förutsättningar samtidigt som den enskilde ges utrymme att utforma svaren enligt dennes förståelse (Bryman 2018, ss. 563–565). Metoden möjliggör en mer flexibel intervjusituation, där nya ämnen och perspektiv kan generera varierade följdfrågor beroende på skyddsvaktens svar och samtalets riktning (Bryman 2018, s. 562). Flexibiliteten är väsentlig för studiens resultat eftersom det är vad skyddsvakterna själva lyfter som viktigt inom studiens teman, som avses att undersökas.

4.1.1 Tillvägagångssätt

Samtliga intervjuer genomfördes fysiskt och spelades in med en diktafon för att senare transkriberas. Fem intervjuer genomfördes på respektive arbetsplats, medan tre genomfördes i nära anslutning till arbetsplatsen. Samtliga intervjuer genomfördes när skyddsvakterna var i tjänst. Inför intervjuerna tilldelades respondenterna ett blad innehållande bakgrund och introduktion. Vikt lades vid att intervjuerna genomfördes i en lugn, trivsamt och ostörd miljö, i syfte att värna om konfidentialiteten samt säkerställa att inspelningen återgav ord, formuleringar och meningsuppbyggnad korrekt (Bryman 2018, s. 566). Intervjuguiden utformades i enlighet med vad Bryman (2018, s. 569) benämner som inledande frågor, uppföljningsfrågor, sonderingsfrågor samt preciserande frågor, vilket genererade en mer nyanserad helhetsbild av hur intervjupersonerna beskrev det studerade fenomenet. Mot bakgrund av att

intervjupersonerna ombads att delge konkreta exempel ansågs variationen av frågetyper särskilt ändamålsenlig, då den möjliggjorde fördjupade svar.

Vid intervjutillfällena intervjuades en skyddsvakt i taget. Intervjuerna varade mellan 30 och 50 minuter. I takt med att intervjuerna transkriberades gavs möjlighet att i viss mån justera intervjuguiden, genom att förtydliga formuleringar och hantera eventuella oklarheter, i syfte att erhålla ett så heltäckande empiriskt material som möjligt. Intervjuguiden utvecklades under datainsamlingen, där det efter de två första intervjuerna lades till en ursprungsfråga för att möjliggöra mer uttömmande svar. Den nya frågan tillsammans med kompletterande följdfrågor som genererades utifrån respondenternas svar på ursprungsfrågan medförde att intervjupersonerna inte tilldelades exakt samma frågor. Detta kan påverka jämförbarheten samt att ett tema berörs djupare i de sex följande intervjuerna. Samtidigt är studiens primära syfte att få en förståelse för skyddsvakternas beskrivningar av handlingsutrymme och tillämpning av skyddslagen snarare än att uppnå strikt jämförbarhet mellan intervjuerna. I detta skede bedömdes det vara av värde för studien, då endast ett av tre förband hade intervjuats och det därmed fortfarande fanns möjlighet att fånga variationer i respondenternas svar från de två återstående förbanden.

4.1.2 Urval

Urvalet kan karakteriseras som målstyrt, då forskningsdeltagarna valdes ut med ett tydligt forskningsmål i åtanke. Genom att, via ett kontaktnät, intervjuar tre olika förband inom tre av de fyra vapengrenarna kan urvalet betraktas som målstyrt. Mot bakgrund av att studien inte syftar till att generalisera, utan snarare till att synliggöra eventuella skillnader i hur individer och förband beskriver handlingsutrymme och tillämpning av skyddslagstiftningen, bedömdes ett icke-sannolikhetsurval som mest ändamålsenligt.

Genom att inkludera militära skyddsvakter med varierande bakgrund, utbildning, erfarenhet och vapengren, skapades förutsättningar för ett urval bestående av individer med god förståelse för de praktiska företeelser som ligger till grund för forskningsfrågan (Bryman 2018, s. 496). Även om initial kontakt etablerades med berörda förband i syfte att identifiera lämpliga deltagare, föreligger inte ett snöbollsurval. Enligt Bryman (2018, s. 504) förutsätter ett sådant urval att kontakterna

själva deltar i studien, vilket inte var fallet i denna studie. Genom att endast inkludera militära skyddsvakter från Försvarsmaktens vapengrenar armén, marinen och flygvapnet, som är yrkesverksamma soldater, säkerställer studien att respondenterna har liknande juridisk kompetens och förståelse. Hemvärnet exkluderades från urvalet med anledning av att de inte behöver vara militärt anställda utan kan bestå av frivilliga och civila, som vid sidan av huvudsaklig sysselsättning, ett antal dygn varje år tjänstgör via utbildning och träning (Försvarsmakten 2026).

Totalt genomfördes åtta intervjuer med representanter från tre olika förband, vilket ansågs tillräckligt för att möjliggöra en fördjupad analys. Det är emellertid svårt att med säkerhet fastställa om materialinsamlingen uppnått vad Lindstedt (2019, s. 110) benämner som mättnad. Med hänsyn till att intervjupersonerna har olika bakgrund, utbildning och erfarenhet kan det inte uteslutas att ytterligare intervjuer hade genererat andra avvikande perspektiv. Trots det kan materialet anses uppnå en mättnad sett till kriterier såsom erfarenhetsnivå, geografisk spridning och verksamhetsområde. Erfarenhetsnivå syftar till antal år i tjänsten tillsammans med annan relevant högre utbildning utöver skyddsvaktsutbildningen, såsom militärpolisutbildning, gruppchefsutbildning och insatschefsutbildning. Kriteriets graderingar är uppdelat i erfaren, mer erfaren och senior. Tre av respondenterna klassas som erfarna, en har arbetat som skyddsvakt i sex månader, en har varit skyddsvakt i tre månader men har arbetat nära skyddslagen i fem år inom annan tjänst och den tredje har arbetat som skyddsvakt i två år. Tre av respondenterna klassas som mer erfarna där en har över ett års erfarenhet men har även genomfört en militärpolisutbildning på tio månader, medan två har arbetat som skyddsvakt i tre år. Två av respondenterna klassas som senior där en har fem års erfarenhet som skyddsvakt samt har genomgått en gruppchefsutbildning och en har åtta års erfarenhet samt genomförd insatschefsutbildning. Studien uppnår även en viss geografisk mättnad då intervjuerna genomfördes på tre olika orter, samt med tre av de fyra vapengrenarna vilket även genererar en spridning sett till typ av skyddsobjekt och verksamhetsområde.

4.1.3 Transkribering

Transkriberingen genomfördes successivt i nära anslutning till respektive intervjutillfälle, i syfte att bevara ett färskt minne av det som framkommit. Trots att tillvägagångssättet i viss mån underlättade arbetet, bör det noteras att transkribering enligt Bryman (2018, s. 579) är en tidskrävande process. Samtidigt medför metoden flera fördelar, däribland möjligheten att bevara intervjupersonernas terminologi och språkliga uttryckssätt, samtidigt som intervjupersonerna avidentifieras genom omvandlingen av röst och tal till text (Bryman 2018, s. 579).

I syfte att uppnå en så hög grad av överensstämmelse som möjligt mellan det transkriberade materialet och den faktiska intervjusituationen inkluderades även utfyllnadsord och pauser som bedömdes relevanta för helhetsförståelsen.

Transkriberingarna omfattar således uttryck som "ehm" och "liksom" (Bryman 2018, s. 581). Pauser har i materialet kategoriserats som "korta pauser" om de understiger fem sekunder och "långa pauser" om de överstiger fem sekunder.

4.1.4 Kodning

Kodning är den del i analysen där data tolkas ner. Det är ett sätt att etikettera, åtskilja, sammanställa och organisera empirin (Bryman 2018, s. 688;700). Studien påbörjade en initial kodning redan efter att de två första intervjuerna transkriberats, vilket anses vara fördelaktigt för att öka förståelsen av data och urval samt underlätta analysarbetet genom att löpande hantera materialets volym (Bryman 2018, s. 700). Utskrifterna lästes igenom noggrant där nyckelord samt eventuella teman som uppkom i materialet noterades kontinuerligt. Studien operationaliserade gräsrotsbyråkratins centrala begrepp vid genomförandet av kodningen. Koderna genererades utifrån hur de kan förstås i relation till begrepp såsom ransonering, diskretion, copingstrategier samt organisatoriska faktorer. Kodningsprocessen har således deduktiva inslag (Bryman 2018, s. 47). Kodningen byggdes på ytterligare efter de nästkommande transkriberingarna från de andra två intervjuade förbanden.

Initialt genererades ett stort antal koder ur studiens data till följd av att det ansågs viktigt att inte förlora data och perspektiv som var av betydelse för intervjupersonerna.

En återkommande kritik som rör kodning är att det fragmenterar den insamlade datan, vilket studien försökte reducera genom att koda så mycket som möjligt av materialet. Samtidigt är det först när det som sägs delas upp och tolkas, som studiens resultat kan nå teoretisk betydelse (Bryman 2018, ss. 701–702).

Efter att samtliga intervjuer transkriberats genomfördes en fördjupad genomgång av materialet, där varje intervju analyserades på nytt. I detta steg identifierades mer precisa koder. Det upplevdes fördelaktigt att gå igenom materialet på nytt efter att all data var insamlad, för att förutom koder också notera eventuella meningsskiljaktigheter i materialet. När samtliga koder identifierats, granskades de kritiskt. Koder som inte bedömdes bidra till studiens syfte exkluderades. Koder som beskrev samma företeelse med olika ord eller fraser slogs samman för att skapa en mer enhetlig kodstruktur i enlighet med Brymans (2021, s. 652) huvudsakliga steg i kodningsprocessen av kvalitativ data.

Koderna studerades i relation till tidigare forskning och teori vilket anses stärka deras analytiska relevans (Bryman 2018, s. 700). Studiens teman genererades utifrån identifierade mönster bland koderna för att beskriva vad som formar skyddsvaktens handlingsutrymme och tillämpning. Studiens teman har således främst växt fram genom en induktiv ansats där materialet fått styra tematiseringen (Bryman 2018, s. 49). På motsvarande sätt har organisatoriska normer, som påverkansfaktor för skyddsvakternas bedömning, växt fram induktivt från materialet. Teorin om gräsrotsbyråkrati används genomgående för att få en mer fokuserad kodning i förhållande till teorin. Då studiens analys rör sig växelvis mellan empiri och teori, och kombinerar både induktiva och deduktiva element, präglas studien av en abduktiv ansats (Svensson 2022, ss. 242–243). Se bilaga 5 för kodningsschema.

4.2 Analysmetod

Studien använder en tematisk analys för att tolka resultatet och besvara forskningsfrågan. Metoden utgör ett av de mest förekommande angreppssätten vid behandling av kvalitativa data och syftar till att identifiera mönster och teman (Bryman 2018, s. 702). Ett tema är en grupp eller kategori av identifierade koder i materialet som

relaterar till forskningsfrågan (Bryman 2021, s. 656). Det förekommer flera olika perspektiv på vad ett tema är och kan vara, men mycket beskrivs vara upp till den enskilda forskaren (Bryman 2021, ss. 659–660). Studien använder metoden för att analysera likheter och skillnader i skyddsvakternas beskrivningar både på individnivå och förbandsnivå.

Analysprocessen beskrivs enligt Bryman (2021, s. 662) bestå av olika steg som inte nödvändigtvis måste ske i ordning, utan snarare flyter samman. Tematisk analys innebär en kontinuerlig växelverkan mellan tolkning och granskning av data (Bryman 2021, s. 662). Efter att teman av högre ordning identifierats analyserades deras inbördes relationer för att dra slutsatser om deras innebörd och konsekvenser i förhållande till studiens forskningsfråga. Ett centralt steg i tematisk analys är att tilldela varje tema ett analytiskt narrativ. Ett tema är inte ett fynd i sig självt utan det är forskarens uppgift att visa, förklara och motivera dess betydelse och relevans för studien (Bryman 2021, s. 662). Studien identifierade fyra teman: syfte och roll, organisatoriska faktorer, beslutsfattande och handlingsutrymme. Samtliga teman baseras på hur koderna relaterade till teorin om gräsrotsbyråkrati samt hur de positionerade sig i förhållande till tidigare forskning. Motivering till teman redovisas i studiens resultatavsnitt.

4.3 Etiska överväganden

Användningen av intervjuer som metod förutsätter särskilda överväganden samt en hög grad av noggrannhet vid beaktandet av forskningsetiska aspekter. Särskild vikt har därvid fästs vid skyddsvakternas integritet, frivillighet, konfidentialitet och anonymitet, i syfte att säkerställa att deltagandet inte medför skada eller andra negativa konsekvenser för de medverkande. Mot denna bakgrund har hänsyn tagits till att samtliga deltagare på ett korrekt och tydligt sätt informerats om studiens syfte och genomförande (Bryman 2018, s. 170). Därtill informerades deltagarna om oss som studentforskare, vilka vi är, vart vi kommer ifrån samt var arbetet kommer att publiceras (Lindstedt 2019, s. 51). Genom att tillhandahålla intervjupersonerna relevant information, tydliggöra att deltagandet är frivilligt samt att de när som helst har rätt att avbryta sitt deltagande, har informationskravet tagits hänsyn till (Bryman 2018, s. 170).

För att ytterligare säkerställa att deltagarna erhållit och förstått denna information har en samtyckesblankett undertecknats innan intervjuerna påbörjades (Se bilaga 6). I samband med detta har deltagarna både muntligen och skriftligen informerats om studiens syfte och relevans (Bryman 2018, s. 175). Inhämtandet av ett informerat samtycke innan intervjuernas genomförande säkerställer att skyddsvakterna i förväg haft möjlighet att överväga sitt deltagande och fatta ett självständigt beslut angående medverkan (Bryman 2018, s. 170). Ett skriftligt samtycke bidrar dessutom till att tydliggöra vad deltagandet innebär, samtidigt som det kan fungera som dokumentation i händelse av eventuella oklarheter angående samtyckets giltighet (Bryman 2018, s. 178). Detta överensstämmer med riktlinjerna i Vetenskapsrådets God forskningssed (2024, s. 63), där det framhålls att samtycke bör vara dokumenterat för att klargöra vad deltagaren har samtyckt till samt för att underlätta i de fall samtycket senare önskas återkallas.

Vidare har deltagarna inför intervjutillfället informerats om hur deras uppgifter kommer att hanteras med hänsyn till konfidentialitet. De uppgifter och berättelser som framkommit under intervjun har behandlats med största möjliga försiktighet, i syfte att förhindra att obehöriga får tillgång till materialet (Bryman 2018, ss. 170–171). Således är det inspelade materialet enbart tillgängligt för studentforskarna och kommer raderas efter att materialet genomgått en utförlig transkribering (Lindstedt 2019, s. 53). Även om konfidentialitetskravet därmed kan anses vara uppfyllt, bör det noteras att fullständig anonymitet inte kan garanteras. Detta beror på att kontakten med intervjupersonerna etablerades via förbundet, snarare än genom direkt individuell kontakt, vilket innebär att personer inom organisationen kan ha kännedom om vilka som deltagit i studien. Detta har de intervjuade blivit delgivna och via samtyckesblanketten skrivit under på. För att ytterligare värna om deltagarnas integritet har samtliga intervjuer avidentifierats i samband med transkriberingen. Detta innebär att namn, personuppgifter och andra potentiellt känsliga uppgifter som kan kopplas till eller bidra till identifiering av en person tagits bort, i syfte att stärka konfidentialiteten och skydda de medverkande och deras intressen (Vetenskapsrådet 2024, s. 52).

4.4 Metodologiska överväganden

Med hänsyn till forskningsfrågan bedömdes intervjuer som den bäst lämpade metoden för datainsamlingen. Detta motiveras dels på grund av frånvaron av relevanta dokument, svårigheten att observera, samt enkätens begränsningar att precisera tillräckligt direkta och nyanserade frågor för att möjliggöra uttömmande svar. Semistrukturen på intervjuerna ansågs särskilt värdefull, då det möjliggör oväntade svar och variationer som inte nödvändigtvis fångas av intervjuguiden, vilket hade varit svåruppnåeligt vid en strukturerad intervju.

Studien är medveten om risken för socialt förväntade eller önskvärda svar från respondenterna. Skyddsvakterna kan, medvetet eller omedvetet, anpassa sina svar efter vad de uppfattar att de förväntas svara. Studien försökte överbrygga detta genom att inför intervjuerna informera om studiens syfte och betona att det var skyddsvaktens individuella expertis och professionella yrkeskunskaper som efterfrågades. Anonymisering av respondenterna kan också antas reducera förekomsten av socialt önskvärda svar. Samtidigt kvarstår en viss intern identifierbarhet inom yrkesgruppen, då kontakten etablerades genom rekommendationer, vilket kan ha påverkat respondenternas benägenhet att svara fritt.

Vidare, likt studien tidigare redogjort för, kompletterades intervjuguiden med en intervjufråga efter de två första intervjuerna vilket kan ha påverkat jämförbarheten. Samtidigt syftar studien till att generera ett detaljerat empiriskt material som belyser skyddsvakternas egna beskrivningar av hur de tillämpar och använder sitt handlingsutrymme. Tilläggsfrågan bedömdes därmed tillföra en ytterligare dimension, samtidigt som jämförbarheten mellan två förband fortsatt var möjlig.

4.5 Reliabilitet och validitet

Reliabilitet och validitet är två viktiga forskningskriterier vid bedömning av samhällsvetenskaplig forskning. Reliabilitet avser studiens tillförlitlighet och handlar om att bedöma huruvida forskningsresultaten påverkas av tillfällighet och slump, samt om resultatet blir detsamma i de fall studien genomförs på nytt (Bryman 2018, ss. 71–72). Om resultaten är desamma efter ett nytt genomförande präglas studien av hög

reliabilitet. I studien kan användandet av en intervjuguide anses stärka reliabiliteten då den möjliggör att samma frågor ställs vid en upprepad datainsamling och därmed minskar risken för slumpmässiga variationer.

Vidare hör reliabilitet således tätt samman med begreppet replikation. Begreppet syftar på hur väl studien kan upprepas, men är vid kvalitativ forskning ett svårt kriterium att realisera eftersom det inte går att pausa sociala miljöer. Alternativet till reliabilitet i kvalitativa studier beskrivs som studiens pålitlighet. Studien har dock försökt stärka uppfyllandet av kriteriet genom att detaljerat redogöra för studiens tillvägagångssätt under datainsamlingen (Bryman 2018, s. 465). Att intervjuerna transkriberats ordagrant har minskat risken för feltolkningar vilket stärker studiens pålitlighet.

Studien har även tagit hänsyn till kriterierna trovärdighet och överförbarhet, som i kvalitativa studier är jämförbart med intern respektive extern validitet. Studien kommer vid publicering inte ha genomfört en respondentvalidering, men då analysen följer empirin och baseras på vad skyddsvakterna själva uttrycker stärks trovärdigheten (Bryman 2018, s. 467). Kopplat till överförbarheten och studiens generaliserbarhet hade studien begränsade resurser, särskilt i relation till tidsaspekten. Studien har därför enbart studerat tre olika förband vilket gör att överförbarheten är någorlunda geografiskt begränsad (Bryman 2018, s. 468). Vidare är studien medveten om att total objektivitet är ouppnåelig inom samhällsvetenskaplig forskning, men har genomgående eftersträvat att upprätthålla ett reflexivt och transparent förhållningssätt (Bryman 2018, s. 470).

5 Resultat

Avsnittet redogör för respondenternas intervjusvar och är indelat i fyra teman: syfte och roll, organisatoriska faktorer, beslutsfattande och handlingsutrymme. Första temat berör individens syfte och roll, det andra temat belyser organisatoriska dimensioner, medan det tredje temat om beslutsfattande berör relationen mellan individ och organisation. Tema ett till tre redogör för mekanismer som formar skyddsvakternas handlingsutrymme, vilket utgör studiens sista och fjärde tema. Motiveringen till

uppdelningen är således att samtliga teman berör dimensioner som formar handlingsutrymme och tillämpning, men på olika nivåer och genom olika relationer.

5.1 Syfte och roll

Huvuduppdraget beskrivs som skydd och bevakning av skyddsobjekt. Skyddsvakt A anger huvuduppdraget som ett extra skydd för Försvarmaktens verksamheter, objekt och byggnader. Skyddsvakt H beskriver rollen som ett skydd mot påverkan, inhämtning av uppgifter och andra direkta hot. Enligt Skyddsvakt B är en del av huvuduppdraget att säkerställa att obehöriga inte ges tillträde samt att behöriga ges tillträde. Samtidigt beskrivs det primära målet vara att inga lagar bryts, informera individer när en överträdelse sker samt upplysa allmänheten om lagen för att förebygga överträdelser av skyddslagen. Vidare beskriver Skyddsvakt B att alla skyddslagens grenar ska följas, det vill säga förbuden som anges i 7 §, samt de fyra stora enligt lagens 1 §.

Skyddsvakterna anger stor spridning på sina arbetsuppgifter. De beskrivs som: skarp tjänst, behörighetskontroll vid in- och utpassering, bevakning, svara på frågor, kundtjänst, vara allmänt behjälpliga, hjälpa till med borttappade nycklar, patrullering av objekt, objektkännedom, åka på larm, stickkontroller på området samt säkerställa att normalbilden eller hotbilden för objektet inte förändrats.

När skyddsvakterna pratar om ansvar beskriver Skyddsvakt B att skyddslagen lägger grunden för allt de gör i rollen som skyddsvakt, samt att tjänsten innebär stor kraft och ansvar för att hantera situationer korrekt. Det betonas att skyddsvaktens agerande kräver lagstöd och nödvändighet med hänsyn till behovsprincipen. Vidare anger skyddsvakterna A, C, D och F hur de som först på plats ansvarar för den initiala bedömningen. De avgör om personen kan släppas eller om ytterligare åtgärder behöver vidtas, till exempel tillkalla polis eller militärpolis som ansvarar för det slutgiltiga avgörandet gällande anmälan. Skyddsvakt C säger att anmälningsbeslutet inte behöver tas av skyddsvakten på plats och att de sällan är i tidspressade situationer. Samtidigt ansvarar skyddsvakterna för att genomföra åtgärder på plats såsom kontrollera namn, födelsetid och hemvist, genomföra kroppsvisitation, beslag och tillfälligt omhänderta.

Ytterligare ett område som skyddsvakterna belyser är säkerhet och skydd. Begreppen avser säkerhet och skydd för objektet men även för liv och hälsa där allmänheten och skyddsvakterna själva inte ska komma till skada. Skyddsvakt C beskriver ett av deras ansvarsområden som:

Vårt jobb är ju inte bara att hindra folk från att komma in, utan det är ju också egentligen för ehm, alltså för att skydda folk, så att de inte ska hamna i en övning där de kan komma till skada och det är ju också en del av varför skyddsobjekten finns. Det är ju inte bara att det skulle vara hemligt utan det är ju för att det faktiskt kan vara farligt att vistas där.

Skyddsvakt C beskriver att de gör en initial bedömning av hotnivån för att avgöra om det föreligger fara för sitt eget eller andras liv. En åtgärd som skyddsvakterna nämner i samband med säkerhet, är kropps- och skyddsvisitation. Skyddsvakterna C, G och H beskriver att skillnaden mellan åtgärderna är syftet, där kroppsvisitation syftar till att beslagta, medan skyddsvisitation snarare syftar till att säkerställa att personen inte bär på något som kan skada sig själv eller andra. Skyddsvakt G betonar att skyddsvakten ansvarar för hälsan hos personen som avlägsnas.

Förutom att skyddsvakterna beskriver ansvaret som de bär i rollen, nämner de också krav och förväntningar. Skyddsvakt C beskriver hur de i rollen som skyddsvakt förväntas tempoväxla. I lugna situationer förväntas de bibehålla lugnet medan de i hotfulla situationer förväntas agera snabbt och svara mot hotet. Skyddsvakt C uttrycker att desto mer hot och våld, desto enklare blir det att veta vad som bör göras i situationen. Handlar det om lugnare situationer, exempelvis trafikpost, förändras det primära målet till kontroll av behörighet. Det övergripande målet beskrivs avslutningsvis av Skyddsvakt C vara att kontrollera situationen så länge det går.

Sex av skyddsvakterna betonar samtal och social förmåga som viktiga egenskaper och verktyg i rollen. Skyddsvakt A beskriver att det i nio av tio fall ingår i skyddsvaktens arbete att samtala och ställa frågor till personen för att få en förståelse för vad som hänt och vad personen gör där. Skyddsvakterna A och B betonar även vikten av att vara trevlig och hjälpsam. Den sociala förmågan framställs som viktig utifrån två perspektiv. Skyddsvakterna A, C och G uttrycker att en bra social förmåga är ett verktyg för att ta reda på information som kan ligga till grund för ett bra beslutsfattande. Skyddsvakt A

och D upplever att det många gånger räcker med samtal om det inte föreligger direkt fara eller hot i situationen. Skyddsvakt G illustrerar hur samtal möjliggör bättre informationsinhämtning och beskriver att skyddsvakten inte innehar rätten att kräva legitimation av individen i fråga, utan enbart namn, födelsetid och hemvist, men det går alltid att fråga om det ändå och därigenom inhämta mer information.

Det andra perspektivet som lyfts av skyddsvakterna i samband med den sociala förmågan, är det generella bemötandet. Skyddsvakt H pratar om att inte framstå som alltför aggressiv. Skyddsvakt E nämner deras våldskapital och de tvångsmedel de har till sitt förfogande enligt skyddslagen, och att dessa inte alltid utgör den bästa lösningen eftersom det är viktigt för verksamhetens arbete att erhålla allmänhetens förtroende:

Eller det kan ju inte bli jättefel för man kan ta det säkra före det osäkra, men de kan bli ett extremt intrång för någon eller någon som blir utsatt för något som de inte hade eller ett [kort paus] ska inte säga en kränkning, men en upplevelse av försvaret som är dålig och även fast vi inte är ute efter att vinna allmänhetens, vinna opinionen ute i samhället så är det ändå ansiktet utåt för staten på ett sätt och vi vill ha att samhället tycker väl om oss för då samarbete dem och hela den biten, så det är väl lite därför man också inte alltid ska köra 100 procent.

Likt Skyddsvakt E säger Skyddsvakt G att de, trots lagrummets frihet, varken vill bli ovänner med lokalbefolkningen eller att det är syftet. I stället strävar de efter att fortsatt uppfattas som en legitim verksamhet av allmänheten.

5.2 Organisatoriska faktorer

Samtliga skyddsvakter beskriver att de i princip aldrig arbetar ensamma och att arbete i stridspar utgör ett stöd i beslutsfattandet. Skyddsvakt C tydliggör att samarbete genomsyrar hela verksamheten. Enligt Skyddsvakt B har samverkan betydelse i osäkra situationer. Enligt skyddsvakten kan diskussionen med en kollega möjliggöra en lösning som båda parter känner sig nöjda med. Skyddsvakt C menar liknande att samverkan inte syftar till att fastställa vem som har rätt eller fel, utan finns för att parterna ska nå en gemensam överenskommelse. Vidare framhålls möjligheten att vid behov snabbt kunna rådfråga en mer erfaren kollega. I linje med detta beskriver Skyddsvakterna B, C, D och E att flera led inom organisationen besitter bredare kompetens och därmed

fungerar som stöd i beslutsfattandet, exempelvis insatschef, vaktchef, militärpolis, polis eller bevakningschef.

Ytterligare en aspekt av samverkan framkommer när Skyddsvakt H beskriver hur information beträffande uppseendeväckande individer sprids inom organisationsenheten. Även i situationer där en individ inte har begått något brott kan uppgifter om personens agerande och tidpunkten för händelsen vidareförmedlas. Samma skyddsvakt belyser vikten av att förklara situationen tydligt vid tillfällen med samverkan uppåt i beslutsleden, då dessa personer inte nödvändigtvis är närvarande på plats.

Skyddsvakterna C, D och G beskriver en hierarkisk ordning inom verksamheten. Skyddsvakterna C och D uttrycker att högre befäl kan rådfrågas inför ett agerande i specifika situationer. Skyddsvakt D beskriver att det i första hand sker med närmaste chef, men att ärendet vid behov kan föras vidare uppåt i organisationen innan beslutet via samma led återförs till skyddsvakten på plats. Ytterligare en beskrivning av hierarkin görs av Skyddsvakt G:

Jag som skyddsvakt har det fantastiska verktyget att tillfälligt omhänderta. Jag som skyddsvakt kommer aldrig egentligen att gripa någon för de fyra stora. Ehm... jag tänker att jag kommer tillfälligt omhänderta och så kommer jag tillkalla insatschef eller militärpolisen och så kommer de att ta över den situationen.

Skyddsvakt G utvecklar ovan citat och anger att lagutrymmet för tillfälligt omhändertagande ger möjlighet att backa på beslut om insatschef eller militärpolis gör en annan bedömning. Vidare beskriver Skyddsvakt C att när ett beslag eller tillfälligt omhändertagande har verkställts, får inga ytterligare åtgärder vidtas av skyddsvakten utan ärendet ska överlämnas till polis.

Skyddsvaktens agerande beror enligt Skyddsvakt G till viss del på vad ens chef har för målbild. Både Skyddsvakt C och F ger exempel på direktiv ovanifrån. Skyddsvakt C beskriver hur de, vid särskilda tillfällen, fått till sig att vid in- och utpasseringar på objektet genomföra kroppsvisitation på samtliga. Detsamma gäller i samband med bland annat omhändertaganden eller avlägsnanden, där de fått direktiv om att

genomföra kropps- eller skyddsvisitation för att säkerställa att personen inte bär på föremål. Skyddsvakt F beskriver hur de på grund av rådande omvärldsläge fått direktiv att polisanmäla och skriva rapporter på allt i stället för att vid exempelvis olovlig avbildning radera bilderna och utfärda varning. Förutom strikta direktiv menar Skyddsvakt F att det även kan föreligga outtalade riktlinjer vilka anger att arbetet ska utföras på ett visst sätt.

5.3 Beslutsfattande

De intervjuade skyddsvakterna har varierande erfarenhet. Antal år i tjänst sträcker sig från några månader upp till åtta år. Tre av skyddsvakterna beskriver anställningen som en språngbräda, sidosysselsättning eller exitstrategi ur Försvarmakten. Resterande skyddsvakter uttrycker att längden på skyddsvaktstjänsten varierar från ett till tolv år. Skyddsvakterna C, D och E uttrycker alla att praktisk erfarenhet och att ha upplevt många varierande situationer ger ökad trygghet i skyddsvaktsrollen. Skyddsvakt D menar att erfarenheten är ett verktyg i bedömningssituationer:

Vad har man stött på tidigare, vad brukar, vad passar in i profilen för någon som vill oss något ont kontra någon som bara går förbi. Och jag tror att där, alla de här sakerna som man stöter på blir verktyg för en också, att kan jag, vilken typ av verktyg tar jag fram nu, har jag stött på det här tidigare, då har det varit så här eller detta ser ut som en klassisk händelse av spioneri, eller en klassisk fågelskådare.

Även Skyddsvakt G beskriver hur erfarenhet påverkar agerandet. Skyddsvakten beskriver att det finns olika normalbilder sett över olika objekt och att det som anses normalt på en plats kan betraktas som misstänksamt på en annan. Skyddsvakt G fortsätter att beskriva hur erfarenhet kan forma magkänslan och att denna magkänsla utmanas av arbete på nya platser och i situationer med andra normalbilder. Trots att den egna magkänslan upplevs som dålig och en situation framstår som misstänksam, kan den situationen höra till normalbilden på just den platsen. Enligt Skyddsvakt G kan det därför vara nödvändigt att låta andras erfarenhet modulera magkänslan och vägleda ens beteende.

Skyddsvakt D bedömer att det krävs ett års tjänstgöring innan skyddsvakten vågar ta sina egna beslut:

Jag tror att det är mycket ehm... för att det här arbetet ska gå bra också så krävs det, skulle jag vilja säga kanske minst ett års tjänstgöring i det. För att kunna stöta på liksom [kort paus] situationer där du nästan tvingats göra din egen bedömning för att du ska bli bekväm i arbetet. Det är inte som på en annan arbetsplats att nu förstår jag det här systemet. Jag vet hur detta systemet funkar och jag är skitbra på det om två månader. Utan här tycker jag det kräver en del, vi gör så pass mycket olika saker som krävs att du går igenom, det krävs att du går igenom sakerna och gör det själv och det tar lite tid.

Enligt Skyddsvakt E tenderar de som nyligen genomgått skyddsvaktsutbildningen och kommer direkt från värnplikt att se situationer svart på vitt. Det beskrivs hur skarpa ingripanden kan skapa upplevd trygghet som sträcker sig bortom enbart omfattande kunskap om lagen. På frågan om vilka verktyg som är viktigast i tillämpning av skyddslagen säger Skyddsvakt A att erfarenhet och kunskap om lagen väger tyngre än utbildningen som genomfördes som rekryt. Skyddsvakt H uttrycker en viss osäkerhet som ny i tjänsten och beskriver hur fingertoppskänslan för att göra egna bedömningar, i somliga situationer, inte riktigt är på plats.

Skyddsvakt H anger att de interna utbildningarna på förbandet innehåller mycket scenarion och cases som bättre förbereder en på att möta olika situationer i verkligheten. Tre av skyddsvakterna D, E och F beskriver att det sker kontinuerlig utbildning inom gruppen, då information om ingripanden som vidtagits sprids och diskuteras på daglig basis. Skyddsvakt F beskriver det som "after action review". Skyddsvakt C beskriver liknande att de under tjänsten använder sig av tidigare fall som vägledning för rätt och fel agerande. Skyddsvakt C nämner senare i intervjuerna att lagen inte alltid är helt svart och vit vilket är en fördel när det kommer till att tolka lagen. Skyddsvakt B menar likt Skyddsvakterna H och C att skyddslagen och kunskapen om den inte ger direktiv på precist agerande:

Skyddslagen säger inte hur vi ska göra i olika situationer, utan det är mycket vi får ta del av praxis och sen är det mycket som man får göra själv, ingripanden och så är det mycket under kursen också.

Skyddsvakterna nämner förutom utbildning, erfarenhet och stöd från kollegor andra verktyg för beslutsfattandet: lagtext, förbuden, principerna, kompletterande lagstiftning, skyddsvaktshandboken, ChatGPT eller Google och magkänsla. Skyddsvakt A utgår i första hand från förbuden. Skyddsvakt F uttrycker att proportionalitetsprincipen är viktig vid tillämpning av skyddslagen. Skyddsvakterna D och E nämner förutom proportionalitetsprincipen, även behovsprincipen och ändamålsprincipen som centrala verktyg vid val av tillvägagångssätt. Vidare säger Skyddsvakterna C och H att det finns andra lagar än skyddslagen att stödja sig på i tillämpningen. Andra lagrum att nyttja nämns som envarsgripanden, knivlagen, självförsvar och luftfartslagen. Skyddsvakterna B och C nämner skyddsvaktshandboken som ytterligare ett verktyg. Skyddsvakt C beskriver det som ett kompendium innehållande samtliga lagar vilka tolkats ner och förenklats.

Ytterligare ett verktyg som nämns av samtliga skyddsvakter är magkänsla. Skyddsvakt D säger att det ibland är nödvändigt att lita på magkänslan som situationen ger och nämner det i samband med avvägningen mellan spioneri kontra avbildning. Skyddsvakterna A, B och E menar att magkänslan är närvarande vid försök att bilda en uppfattning om huruvida en person lämnar riktiga uppgifter eller inte. Även om samtliga skyddsvakter nämner magkänsla som ett viktigt verktyg uttrycker Skyddsvakterna A och F att magkänsla inte är lagtext. Skyddsvakt A säger att, oaktat att det finns en vilja att agera utifrån magkänslan, så måste beslut fattas med stöd i lagen eftersom alla har olika magkänslor.

Samtliga skyddsvakter beskriver hur individers agerande och beteende samt yttre attribut såsom utrustning och vad de bär på, är faktorer som vägs in i bedömningen. Skyddsvakterna B och H ger exempel på situationer där en person som inte vill uppge namn, födelsetid eller hemvist uppfattas som mer misstänksam. Skyddsvakterna D, E och F säger vidare att personens rörelsemönster, kroppsspråk, vad de har på sig samt var de kollar är omständigheter som påverkar hur de bedömer situationen och bemöter individen. Är personen aggressiv och försöker gömma eller dölja någonting uttrycker Skyddsvakterna F och H att de hade genomfört en kroppsvisitation. Att personen är från en annan stad eller ett annat land är, enligt Skyddsvakt B, också omständigheter som kan föranleda en vilja att ta reda på mer information.

Förutom personens kroppsspråk och yttre attribut är plats och tidpunkt för personens agerande faktorer som många skyddsvakter nämner som avgörande. Skyddsvakterna A och B beskriver hur deras objekt har mycket turister och nyfikna, särskilt under sommaren. Det beskrivs påverka hur och om de väljer att ingripa. Skyddsvakt B säger att man som skyddsvakt lär sig känna igen situationerna och vid exempel med turister, där liknande händelser sker på samma basis och upprepade gånger, krävs kanske inte en åtgärd. Tidpunkten för en persons handlande omkring ett skyddsobjekt beskrivs, enligt Skyddsvakt B, påverka hur man som skyddsvakt tror på personens angivna intentioner vid objektet. Skyddsvakt C illustrerar det genom att beskriva att individer som plockar bär eller svamp i april är mer ifrågasättbara. Skyddsvakt C menar att de kontextuella omständigheterna avseende objektet påverkar hur agerandet i situationen väljs:

Sen kommer man till andra objekt som är liksom, det finns ingen anledning att fotografera här och då kanske misstankarna höjs, då känns, då tar man det lite allvarligare och det är kanske då man liksom utnyttjar beslag och tillfälligt omhändertar.

Skyddsvakt H beaktar vidare var personen befinner sig i förhållande till skyddsobjektet. Är det en plats där ingen riktig skada kan åstadkommas eller en plats med stor risk att åsamka skada. Skyddsvakt H nämner även hur personens placering påverkar bedömningen av invid. Om en person befinner sig på en kulle, använder kikare eller kamerasystem är avståndet för invid betydligt längre eftersom insynen kan jämföras med i anslutning till. Skyddsvakterna A, C, G och H uttrycker vidare att begreppet invid är någorlunda svårtolkat. Nämnda skyddsvakter samt Skyddsvakt B säger att begreppet lämnar utrymme för bedömning. Skyddsvakt A utvecklar komplexiteten med begreppet genom att säga att vad som är invid för mig och vad som är invid för dig kan variera. Sju av åtta skyddsvakter menar dock att invid är var som helst där du kan ha en påverkan på objektet. Skyddsvakterna B och D beskriver hur drönare och kameror har försvårat skyddsvaktens bedömning av invid eftersom hjälpmedlen möjliggör en påverkan på objektet från mycket längre avstånd. Skyddsvakt H menar att det i sig är ett bra begrepp då det möjliggör ett större handlingsutrymme.

Fyra av skyddsvakterna nämner normalbilden som en faktor i deras beslutsfattande. Skyddsvakt F berättar att personens beteende kopplat till normalbilden för den aktuella platsen väger tungt vid en första kontakt. Om någon avviker från normalbilden går man som skyddsvakt in med en annan inställning än om beteendet upplevs som vanligt förekommande på platsen. Vidare belyser Skyddsvakt G att alla personer inte kan misstänkliggöras enbart för att de passerar skyddsobjektet. Skyddsvakt H uttrycker att bedömningen utgår från platsens normalbild:

[...] storstäder så kommer det vara mycket folk runt omkring på olika platser, ehm, det kan vara, ja men skumma personer på skumma platser, men det brukar vara det. Så då har man väl en bedömning, men sen här är det mindre, då får man en annan bedömning. Att om det är en person här då är det någonting som inte stämmer.

Ytterligare en bedömningsfaktor är omvärldsläget. Skyddsvakt F uppger att det tidigare fanns möjlighet att inte rapportera ärenden baserat på magkänslan, men att det idag finns riktlinjer att rapportera på allt. Samma skyddsvakt beskriver att omvärldsläget medför att möten med personer med utländskt ursprung, exempelvis vitryskt, polskt eller baltiskt, innebär att man som skyddsvakt alltid växlar upp. Skyddsvakt D berättar att för fem år sedan hade samma situation tolkats som olovlig avbildning, kontra idag då responsen snabbare hade varit att misstänka spioneri.

5.4 Handlingsutrymme

Förutom att invidbegreppet kan uppfattas svårtolkat uttrycker samtliga skyddsvakter att lagens utformning i huvudsak är tydlig. Två skyddsvakter påtalar dock komplexiteten i de bestämmelser som rör diplomater. När två av skyddsvakterna ombads ge exempel på situationer där det varit svårt att avgöra om de haft lagstöd för ett ingripande, nämner de osäkerhet angående avvisanden. Skyddsvakt C beskriver en situation där de föreliggande omständigheterna inte ansågs utgöra tillräckligt stöd för ett avvisande vid en strikt tillämpning av lagen. Genom samtal och uppmaningar att lämna området kan personer emellertid välja att göra det frivilligt, trots att skyddsvakten enligt lagen inte kan kräva det. Skyddsvakt H uttrycker på motsvarande sätt att gränsen för att avvisa inte alltid känns självklar.

Sju av skyddsvakterna svarade nej på frågan om de velat agera mer eller mindre än vad lagen tillåter. Skyddsvakt C angav däremot att befogenheterna är delvis begränsade och gav exemplet att de inte får hålla i förhör. Befogenheterna som skyddsvakterna väljer att använda beror på situationens omständigheter. Exempelvis skiljer det sig i hur Skyddsvakterna B och E beskriver sina befogenheter när en person agerar provocerande utanför skyddsobjektets fysiska gränser. Skyddsvakt B anser sig inte ha rätten att agera då personen har rätt att vara provocerande så länge det är inom lagens ramar. Skyddsvakt E säger däremot att rätten att avvisa föreligger efter att ha samtalat med personen.

Skyddsvakt G beskriver, trots lagrummets frihet, en upplevd återhållsamhet i somliga situationer och anger att det i efterhand funnits mer utrymme att agera. Skyddsvakt B menar också att lagtext möjliggör varierande tillämpning. Vidare beskrivs skyddslagen som tydlig, samtidigt som den öppnar upp för den individuella skyddsvakten att göra egna bedömningar vid tillämpning av lagtext. Skyddsvakt B fortsätter med att säga att då skyddslagen inte utgör ett manus, kan den inte utformas på något annat sätt. Skyddsvakt G uppger, likt Skyddsvakt B, att skyddslagen ger stort utrymme för skyddsvaktens agerande och att den i huvudsak ger möjligheter medan allmänheten främst åläggs skyldigheter. Emellertid beskrivs det hur man som skyddsvakt såklart har skyldigheter, men att det inte är skyddsvaktens skyldighet att göra det lätt för allmänheten. Skyddsvakt G menar vidare att en åtgärd inte alltid är nödvändig. I somliga situationer anses det enligt proportionalitetsprincipen mer givande att upplysa om förbuden och utfärda en varning. Även Skyddsvakt F pratar om vad som uppfattas som rimligt i en situation och anger att identitetskontroll kan genomföras för att "ha ryggen fri". Det framhålls att bedömning och agerande beror på hur fyrkantig skyddsvakten vill vara i situationen. Skyddsvakt E exemplifierar variationer i bedömning genom ett tidigare fall där en förälder dömts till höga böter för att ha fotograferat sin muckande son på regementet. Skyddsvakt E uppger att en sådan åtgärd inte var nödvändig och själv, med hänvisning till ändamåls- och proportionalitetsprincipen, inte hade agerat på motsvarande sätt i den situationen. Vidare beskrivs att det hade varit annorlunda om personen i fråga fotograferat vinklar och antenner på ett objekt i skogen, medan det i den aktuella situationen inte bedömdes som särskilt hemligt att fotografera på platsen.

Samtidigt tydliggör Skyddsvakt E att skyddsvaktens agerande varit i enlighet med gällande lagstiftning och att beslutet inte kan anses rättsligt felaktigt.

Skyddsvakt C berättar att befogenheterna i en liknande situation inte utnyttjades fullt ut. I situationen hade det varit möjligt att beslagta mobiltelefonerna och tillkalla polis avseende de fotograferande föräldrarna, men skyddsvakten hänvisar till en avvägning. Det bedömdes inte föreligga illa uppsåt eller fara för rikets säkerhet och åtgärderna hade kanske orsakat mer skada för relationen till allmänheten. Även Skyddsvakt G nämner en situation där inget uppsåt förelåg. I stället för att beslagta mobiltelefonerna, säkerställde skyddsvakten enbart att bilderna raderades, trots lagstöd för beslag. Vidare menar Skyddsvakt G att lagrummet inte kan tolkas på olika sätt utan att det handlar om hur situationen löses på plats:

Nej, men jag tror att folk tolkar det olika absolut, de tar olika beslut i alla fall. Ehm, nu ska jag precisera mig. De tar olika beslut, men inte utifrån att lagen är olika utan det är utifrån, ehm, vad de låter allmänheten komma undan med. Förstår du vad jag menar. Vad man bedömer är proportionerligt på den platsen.

Skyddsvakt B berättar att det kan förekomma situationer där ett beslut upplevs som självklart, men då arbetet i princip aldrig utförs ensam kan en kollega alltid föreslå ett alternativ och ett mer lämpligt tillvägagångssätt. Skyddsvakt B svarade ja på frågan om det kan finnas konflikter i bedömningen av samma situation. Skyddsvakt F beskriver en situation där det förelåg meningsskiljaktigheter i hur skyddsvakten ansåg sig kunna agera enligt lagen. Under en övning simulerade Skyddsvakt F ett varningsskott för att avbryta en situation där en grupp personer gjorde påverkan på ett skyddsobjekt med högt skyddsvärde:

Jag hävdade då, jag tolkade lagen på det sättet att när det kommer till rikets säkerhet har man rätten att använda vapen om de inte lyssnar upp och det tyckte de inte på utbildningen. Och de som utbildar mig är väldigt erfarna poliser i 15 år och utbildar på IC kursen och så. Jag hävdade att jag gjorde rätt liksom, men de sa att nej så får man inte göra [...] Man vill inte ta striden med befälet för det blir också en fråga om att tappa ansiktet för dem för jag är så ny på det att jag inte kan ifrågasätta en polis som har jobbat med det i typ 15 år.

Skyddsvakt D ger liknande exempel på när någon annan gjort en annorlunda bedömning än en själv. Skyddsvakt D hade i situationen velat göra mer, exempelvis kollat upp en bil en gång till. Detta låg inom lagens ramar, men skyddsvakten blev tillsagd att släppa det efter att ha bett om en andra åsikt. Känslan av att vilja göra mer när någon annan gör bedömningen att situationen inte kräver det, beskrivs skapa en inneboende konflikt hos Skyddsvakt D.

6 Analys

Studiens analytiska fokus ligger på hur skyddsvakterna i intervjumaterialet beskriver sitt handlingsutrymme i tillämpningen av skyddslagen. Analysen tar sin utgångspunkt i rättsliga, organisatoriska och sociala dimensioner som formar samspelet mellan normativa ramar och social praktik. Avsnittet redogör för en tematisk analys indelad i fyra teman för att besvara studiens frågeställning angående hur militära skyddsvakter beskriver att deras handlingsutrymme formas samt tillämpas i praktiken. Samtliga teman uppvisar överlappning på flera nivåer. Exempelvis har empiri som initialt kodats under temat handlingsutrymme i resultatavsnittet, efter tolkning, även kunnat förstås i relation till organisatoriska faktorer. Överlappningen speglar den komplexitet som studiens empiriska material består av. Således finns en viss förflyttning av empiri mellan teman i resultat kontra analys vilket synliggör hur dimensionerna är relaterade till varandra.

6.1 Syfte och roll

Att vara social, samtala och ha ett trevligt bemötande beskrivs som viktigt i skyddsvakternas tillämpning av lagen. Arbetsuppgifterna varierar och vidgas, vilket kan innebära att bistå även utanför ordinarie arbetsuppgifter, som att leta efter borttappade nycklar. Utifrån Lipsky kan det analyseras genom att gräsrotsbyråkrater beskrivs utföra en form av servicearbete med tjänster. Enligt Wortley (2003, s. 538;553) är den serviceorienterade polismannen mer flexibel och använder diskretion som ett verktyg för problemlösning. Flexibiliteten visar sig vara positiv genom studiens resultat i bemärkelsen att skyddsvakten kan ställa frågor och be om information utan att kräva det. Genom att enbart samtala med individen kan skyddsvakten öppna fler dörrar än vad lagutrymmet tillåter. Det kan således öka skyddsvaktens möjligheter att ta reda på

information, även om lagstödet för sådana åtgärder kan vara begränsat. Skyddsvakterna använder därmed socialt bemötande som en informell strategi för att kringgå formella begränsningar i lagtext och utökar därigenom sitt handlingsutrymme i den praktiska tillämpningen. Det kan jämföras med Lipskys copingbeteende och beskrivs öka klyftan mellan den praktiska tillämpningen och den skrivna, eller formella lagtexten (Lipsky 2010, s. xvii). Trots att skyddsvakterna beskriver sitt handlingsutrymme som tillräckligt stort tyder resultatet på att handlingsutrymmet under särskilda omständigheter tvärtom upplevs begränsande. Det illustreras genom skyddsvakternas copingstrategier för att hantera och underlätta arbetet med att inhämta så omfattande information som möjligt om en person eller situation.

Detta kan problematiseras ur ett rättssociologiskt perspektiv, där den auktoritet och maktposition som skyddsvakten erhåller påverkar normerande förväntningar och social kontroll. I ljuset av tidigare forskning kan skyddsvakternas diskretion i de beskrivna situationerna förstås som narrativ vilka legitimerar deras agerande (Seri 2004, s. 20). Samtidigt innebär det inte att den berörda individen, som skyddsvakten utövar sin makt på, tillskriver situationen samma narrativ. Frågan kan ställas om individen inte upplever en implicit påverkan att samarbeta. Detta kompliceras ytterligare genom kunskapsasymmetrin mellan skyddsvakten och individen. Om individen har begränsad kunskap om vad lagen tillåter samt sina skyldigheter och rättigheter, minskar sannolikheten för ifrågasättande. Begränsade möjligheter att ifrågasätta maktutövningen riskerar i sin tur att försvaga rättssäkerheten.

Tillämpningen är vidare beroende av det ansvar som skyddsvakten anser sig erhålla. Resultatet visar att de intervjuade skyddsvakterna ser sig som ansvariga för den initiala bedömningen på plats. Den slutgiltiga bedömningen gällande om det ska upprättas en anmälan verkar falla utanför deras ansvarsområde. När skyddsvakten har gjort en åtgärd på plats beskrivs hur militärpolis eller polis tillkallas för att ta över situationen. En av skyddsvakterna uttrycker att den som skyddsvakt aldrig kommer att gripa någon för de fyra stora brotten i skyddslagens 1 §. Samtidigt, eftersom de gör den initiala bedömningen, är det deras uppfattning av situationen som är avgörande för om ytterligare åtgärder kommer att vidtas. I lågintensiva situationer där den upplevda skademagnituden är låg finns det risk att situationen inte bedöms som tillräckligt

allvarlig för att föranleda vidare åtgärder. Det kan exemplifieras med hur Skyddsvakt E beskriver det som "i just den situationen är det inte jättehemligt att fotografera där". I de fall det inte är uppenbart att ett allvarligare brott föreligger blir den moraliska intensiteten lägre (Seiler et al. 2011, s. 465). Det kan i sin tur leda till att skyddsvakten medvetet eller omedvetet bearbetar situationen mindre, vilket kan påverka avvägningen mellan förbuden i 7 § och de mer allvarliga brotten i 1 §.

Resonemanget kan stärkas genom att Skyddsvakt C uttrycker att större hot gör lagen tydligare och direkt vägledande. Det borde således betyda att lågt hot blir mindre vägledande och öppnar upp för mer diskretion. I en konkret situation när relationen mellan förbuden och de mer allvarliga brotten är svårbedömd, aktualiseras frågan angående hur skyddslagens syfte omsätts i praktiken. Resultaten indikerar att förbuden i 7 § kan upplevas mer direkt tillämpbara än de angivna brotten i 1 §, vilka upplevs svårare att tillämpa vid den initiala bedömningen. Det krävs således mindre av skyddsvakten för att tillämpa förbudsreglerna. Fortsatt beskrivs hur majoriteten av situationerna och ingripandena är lågintensiva, vilket kan innebära en förskjutning av fokus från lagens övergripande syfte till tillämpning av förbuden. Ur ett rättssociologiskt perspektiv kan en sådan förskjutning påverka förutsägbarheten då tillämpningen av lagen riskerar att formas av social praktik snarare än lagstiftningens intention.

6.2 Organisatoriska faktorer

Ett centralt fynd i empirin är att beslutsfattandet i osäkra situationer präglas av hög samverkan och hierarkiska ansvarsområden. I enlighet med vad Bjørnstad och Ulleberg (2021, s. 565) tydliggör, beskriver skyddsvakterna en hierarkisk organisationsstruktur, inom vilken det vid osäkerhet i beslutsfattandet alltid finns möjlighet att rådfråga personer med längre erfarenhet eller bredare kompetens från högre led inom det egna förbandet. Bjørnstad och Ulleberg (2021, s. 574) menar vidare på att det krävs en hög grad av tillit mellan individerna i de olika hierarkiska nivåerna inom militära organisationer för att uppnå effektivitet i beslutsfattandet. Genom att tillfråga någon annan inom organisationen erhåller skyddsvakterna stöd för att minska osäkerheten i

beslutsfattandet. Detta kan ytterligare tolkas som en copingstrategi skyddsvakten använder för att underlätta beslutsfattandet (Lipsky 2010, s. 187).

Att i situationer av osäkerhet känna stark tillit till kollegor inom det egna förbandet, kan anses bidra till ett mer effektivt beslutsfattande. Detta menar Seiler et al. (2011, s. 456) bidrar till exponering för andras åsikter och perspektiv, vilket i sin tur möjliggör reflektion över egna ståndpunkter samt över hur individen förväntas agera i en given situation. Den samverkan som skyddsvakterna beskriver, kan tänkas resultera i ett mer reflexivt beslutsfattande utifrån vad Skyddsvakt C säger angående att samverkan inte handlar om rätt och fel utan snarare om att enas om en lämplig åtgärd. Således kan det antas att beslutsfattandet i osäkra situationer blir mindre individualiserat och mer förankrat i samverkan.

Empirin visar att det individuella handlingsutrymmet formas av överordnades bedömningar, även om samverkan beskrivs som ett stöd i beslutsfattandet. Skyddsvakt D redogör för en beslutskedja vilken kan förstås som en form av hierarkisk överordning där den enskilde skyddsvakten vid osäkerhet i första hand frågar närmaste chef, som i sin tur ingår i en vidare beslutsstruktur uppåt. I detta sammanhang kan vägledningen som ges uppifrån antas begränsa den individuella diskretionen, då handlingsutrymmet i praktiken kan formas av överordnades bedömningar. Att beslut och handlingsdirektiv därefter förmedlas nedåt i organisationen kan förstås genom Lipsky (2010, s. 18) som betonar hur managers ställer krav på hur arbetet ska utföras. Dessa krav förekommer på flera organisatoriska nivåer och förutsätter, i linje med Bjørnstad & Ulleberg (2021, s. 564), en tydlig ansvarsfördelning samt kunskap om respektive ansvarsområde. Detta bekräftas i empirin, där Skyddsvakterna C och G beskriver en tydlig ansvarsfördelning kopplat till användningen av befogenheter, såsom tillfälligt omhändertagande, varefter ärendet förs vidare till insatschef, militärpolis eller polis för vidare åtgärder. Skyddsvakt G framhåller dessutom att möjligheten att "backa" från ett beslut, om en annan bedömning görs högre upp i organisationen, kan indikera att aktörers position, erfarenhet och kunskapsnivå påverkar vilket inflytande deras åsikter ges i relation till utfallet. Något som ytterligare kan indikera ett minskat handlingsutrymme hos den enskilde skyddsvakten i osäkra situationer.

Vidare kan direktiv ovanifrån inte enbart forma, utan även styra handlingsutrymmet och den praktiska tillämpningen. Skyddsvakt D beskriver en reglering i en situation där skyddsvakten själv velat agera på ett sätt, men andra direktiv givits ovanifrån. Liknande ger Skyddsvakt F exemplet med varningsskott, som skyddsvakten tolkar som tillåtet inom sitt handlingsutrymme och lagens ramar, men där högre befäl menar att agerandet inte är korrekt. I dessa situationer kan Jacobsson och Johanssons (2025, s. 129) argumentation avseende gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme operationaliseras. Det är inte enbart den statliga styrningen eller den formella lagen som formar handlingsutrymmet, utan det påverkas till lika stor grad av organisatoriska normer och kultur, något även Lundman (1979, s. 168) betonar. Således visar studien att den hierarkiska beslutsstrukturen kan påverka och begränsa det individuella handlingsutrymmet i situationer där flera skilda bedömningar är möjliga. Kopplat till kritiken i teoriavsnittet nyanserar resultatet Lipskys antagande om ett relativt individualiserat handlingsutrymme. Det framgår ur empirin att skyddsvaktens handlingsutrymme och tillämpning till hög grad formas av hierarkisk styrning och organisatoriska normer. Ur ett rättssociologiskt perspektiv visar resultatet hur det skett en förskjutning mellan skyddslagens formella ramverk och den sociala praktiken. Där handlingsutrymmet till viss del omformas av organisatoriska och parallella normsystem. Detta belyser en rättssäkerhetsproblematik där organisatoriska normer ges ökat utrymme framför rättsliga normer, vilket kan leda till en mindre enhetlig juridisk bedömning.

Informationskedjan med många aktörer kan problematiseras utifrån tidigare forskning som visar att risken för att information förvrängs ökar desto fler led den passerar, både inom förbandet, men också i rättskedjan. Det aktualiserar frågan huruvida skyddsvakternas involvering bör öka i beslutsprocessens avgörande moment, exempelvis i samband med förhör, för att skyddsvaktens förstahandsobservation inte ska gå förlorad. Detta framstår som viktigt eftersom de högre beslutsleden sällan är på plats. Att skyddsvakterna enbart arbetar med delar av ärendet kan tolkas som en omständighet som kan ge upphov till alienation (Lipsky 2010, ss. 79–80). Att rollen, av tre skyddsvakter, beskrivs som tillfällig, en språngbräda eller exitstrategi kan utifrån gräsrotsbyråkrati anses förstärka alienationen ytterligare. Om det finns en ökad distansering till både rollen och beslutsprocessen finns det risk för ett minskat

engagemang i yrkesrollen. Med en rättssociologisk utgångspunkt kan en minskad klyfta mellan skyddsvaktens operativa verklighet och den efterföljande rättsliga bedömningen potentiellt stärka rättstillämpningen. Genom större delaktighet och återkoppling ökar förståelsen för konsekvenserna av sitt agerande, vilket kan skapa förutsättningar för en mer enhetlig och konsekvent tillämpning.

Organisationens direktiv skapar variation i tillämpning mellan förband. Det beskrivs hur alla inom det egna förbandet fått direktiv på hur åtgärder under en viss tidsperiod ska genomföras. Resultaten visar att direktiven kan variera mellan förbanden och att detta till viss del beror på förbandets eller objektets geografiska förutsättningar och gruppstyrka. De uttalade riktlinjerna som nämns i resultatet kan förstås som rådande normer. Detta kan tolkas utifrån Jacobsson och Johansson (2025, s. 129;135) samt Seri (2004, ss. 17–18) som visar hur gruppkultur och organisationsnormer formar skyddsvaktens diskretion och därmed påverkar hur lagen tillämpas i praktiken. Det innebär att samma eller liknande situation kan resultera i olika utfall, vilket påverkar rättssäkerheten i skyddsvakternas tillämpning.

Om tillämpningen varierar beroende på individuellt beslutsfattande och organisatoriska normer kan det få konsekvenser för rättssäkerheten och principerna angående förutsägbarhet och likhet inför lagen. Upplever allmänheten sig orättvist behandlade påverkar det legitimiteten negativt. Sett utifrån det våldskapital som skyddsvakten erhåller framhålls legitimiteten och bibehållandet av allmänhetens förtroende som särskilt viktigt för verksamheten. Samtidigt säkerställer samverkan en mer enhetlig bedömning inom förbandet, där en gemensam tolkning och praxis ofta ligger till grund för beslutsfattandet.

6.3 Beslutsfattande

Skyddsvaktens handlingsutrymme formas i praktiken av formell utbildning, men utvecklas genom erfarenhetsbaserad kunskap. För rollen som skyddsvakt genomgår alla en grundutbildning, vilket gör att samtliga går in i rollen med liknande förutsättningar. Resultatet visar på ett positivt samband mellan erfarenhet och trygghet. Genom att ha stött på situationer flera gånger tidigare skapar skyddsvakterna erfarenhetsbaserad

kunskap och magkänsla, två verktyg som beskrivs viktiga i skyddsvakternas tillämpning av lagen. En av skyddsvakterna uttrycker att låg erfarenhet av skarpa situationer minskar benägenheten att göra egna bedömningar i mer komplexa situationer. Detta kan sättas i relation till vad Skyddsvakt D säger angående att det behövs omkring ett års tjänstgöring för att känna sig säker nog att fatta egna beslut. Lipsky (2010) diskuterar inte uttryckligen en koppling mellan längre tid i yrket och mer diskretion men utifrån teorin går det att utläsa att erfarenhet leder till en differentiering i hur diskretion används. Således kan det med säkerhet inte konstateras att det finns ett samband mellan erfarenhet och mängden diskretion som utövas i praktiken, men det kan konstateras att handlingsutrymmet hos skyddsvakterna återrapporteras som större i de fall de har erfarenhet av liknande situationer. Att skyddsvakterna använder olika nivåer av handlingsutrymme kan betraktas som problematiskt utifrån ett rättssociologiskt synsätt eftersom tillämpningen och den rättsliga effekten för den enskilda individen i sådant fall beror på vilken skyddsvakt individen möter.

Sambandet mellan handlingsutrymme och erfarenhet kan problematiseras mot bakgrund av att skyddsvaktstjänsten av några skyddsvakter beskrivs som en tillfällig roll. Det kan argumenteras påverka hur arbetet utförs operativt. Om tjänstgöringens längd påverkar tryggheten i rollen kan kortare tjänstgöring antas begränsa självständighet eftersom osäkerheten är högre. Det innebär att skyddsvaktens beslutsfattande blir mer beroende av kollegor och chefer, vilket påverkar hur det individuella handlingsutrymmet omsätts i praktiken. Vidare om rollen ses som tillfällig och en stor del av skyddsvakterna endast är anställda under en kortare period blir den sammantagna tillämpningen av lagen än mindre individualiserad. Motstridigt uttrycker en skyddsvakt att erfarenhet är situationsbunden. Vad som är normalt för en skyddsvakt kan bedömas misstänksamt för en annan, baserat på dennes tidigare erfarenhet vid ett annat objekt. Vilket kan innebära att när en individ kommer till en ny plats med en okänd normalbild kan det, trots lång erfarenhet av praktiska situationer, vara nödvändigt att låta en mindre erfaren skyddsvakt påverka och modulera ens beteende.

Genom ökad erfarenhet erhålls en förhöjd objektkännedom, där skyddsvakten lär sig vad som är normalbilderna på just den platsen. Resultatet visar att normalbilderna påverkar

skyddsvaktens inställning till situationen. I linje med Lipskys (2010, s. 87) resonemang om ransonering, beskrivs hur det inte är möjligt att misstänkliggöra alla som rör sig runtomkring skyddsobjektet. Att göra skillnad mellan vad som betraktas som normalt eller inte kan enligt Lipsky betraktas som ett sätt för skyddsvakterna att rationalisera bedömningarna. Normalitet påverkar inte bara skyddsvaktens inställning till situationen utan även dennes agerande. Det som avviker får mer uppmärksamhet än det som tillhör det normala. Dessa förväntningar på vad som är normalt stämmer överens med "the rule of normality" (Lipsky 2010, s. 113). Det som avviker från "the rule of normality" differentieras och behandlas annorlunda (Lipsky 2010, s. 113). Detta kan diskuteras utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv. Resultatet visar att normalbilden varierar sett över objekt, det innebär således att vad som är tillåtet på en plats kan vara otillåtet på en annan och ett beteende som anses normalt vid ett skyddsobjekt kan betraktas avvikande vid ett annat. Hur ska allmänheten ha kunskap om vilket agerande som är rättsligt tillåtet när det kan variera beroende på skyddsobjekt? Variationen kan uppfattas problematisk i relation till förutsägbarhetsprincipen, som innebär att individen ska kunna förutse de rättsliga konsekvenserna av sitt handlande.

Vidare indikerar resultatet att hotbilden på grund av omvärldsläget förändrats, vilket i sin tur påverkar normalbilden. En av skyddsvakterna menar att det idag kontra för fem år sedan, är mer troligt att snabbare misstänka spioneri. Direktivet att rapportera allt i stället för att varna genom att radera en bild vid olovlig fotografering resoneras också bero på ett förändrat omvärldsläge. Detta kan ytterligare argumentera för att normalbilden påverkar skyddsvaktens arbetssätt och handlingsutrymme. Ovan kan analyseras utifrån Wortleys (2003, s. 542) oflexibla gräsrotsbyråkrat som föredrar att gripa även i mindre allvarliga situationer. Att rapportera allt kan anses vara en tendens som går mer mot ett oflexibelt förhållningssätt till diskretion. Det oflexibla förhållningssättet stärker å ena sidan principen om likabehandling samtidigt som det å andra sidan kan ifrågasättas utifrån proportionalitetsprincipen. Enligt Lipsky (2010, ss. 14–16) krävs det att skyddsvakten tar hänsyn till den enskilda situationens omständigheter vilket innebär att diskretionen medför en intresseavvägning mellan de två rättsstatliga principerna. Samtidigt kan det ifrågasättas om det oflexibla förhållningssättet är förenligt med lagens syfte enligt 1 §. Då paragrafen syftar till att skydda mot sabotage, terrorism, spioneri samt grovt rån.

Hotbilden diskuteras även i en mer situationsnära kontext. Där den upplevda hotbilden i varje situation tycks påverka hur situationen bedöms. Om hotbilden bedöms som hög och skyddsvakten upplever att det föreligger fara för det egna eller andras liv, är det primära målet att avvärja hotet och säkra situationen. I samband med hot och säkerhet beskrivs skyddsvisitation samt kroppsvisitation som vanligt förekommande åtgärder. Skyddsvisitation nämns per definition inte i skyddslagen men beskrivs av skyddsvakterna som en skyddsåtgärd och ett praktiskt säkerhetsverktyg när syftet är att kontrollera situationen och undvika skada. Skyddsvisitationen är således en form av copingmekanism för att underlätta skyddsvaktsarbetet (Lipsky 2010, s. 187). De två åtgärderna beskrivs tillämpas i skilda situationer, detta kan förstås som att skyddsvaktens uppfattning av situationen styr vilka befogenheter som tillämpas i praktiken.

I linje med den mänskliga dimensionen som Lipsky (2010) redogör för visar resultatet att person, tid och plats är avgörande faktorer vid bedömning av vilka befogenheter som anses lämpliga att tillämpa. Vilket illustreras i de beskrivna situationerna med turisterna samt bärplockarna. Situationer med liknande situationella omständigheter beskrivs bedömas olika beroende på de tidsmässiga och platsbundna förutsättningarna. Detta kan sättas i relation till de kontextuella omständigheter som Tasdoven och Kapucu (2013, ss. 525–526) anger som påverkansfaktorer i gräsrotsbyråkratens beslutsfattande. Resultatet visar härmed att person, tid och plats är avgörande för hur skyddsvakten tillämpar lagen. Det illustrerar ett rättssociologiskt analysområde angående den inbyggda diskretionen. Handlingsutrymmet är strukturellt förankrat för att situationer ska behandlas utifrån de givna förutsättningarna, samtidigt som det får betydelse för rättssäkerheten och förutsägbarheten beroende på vilka omständigheter som skyddsvakten tillmäter signifikans.

6.4 Handlingsutrymme

Ytterligare faktorer som beskrivs avgörande vid beslut om vilka befogenheter som ska användas är proportionalitetsprincipen, ändamålsprincipen och behovsprincipen. I ljuset av detta kan en intresseavvägning, såsom den Lipsky (2010, s. 16) aktualiserar,

diskuteras. Principerna i kombination med skyddsvaktens professionalitet och tidigare erfarenhet påverkar valet av åtgärd. Valet av åtgärd visar sig således inte enbart vara en direkt följd av de formella reglerna. Att skyddsvakten gör denna typ av avvägning samt använder sitt handlingsutrymme för att säkerställa bästa möjliga utfall kan förknippas med Shortland et al. (2020, s. 2) kategorisering av maximerare och satisfierare, där författarna tydliggör att effektivt militärt beslutsfattande handlar om förmågan att satisfiera snarare än att maximera. Studiens resultat visar emellertid att i kontexten av rollen som militär skyddsvakt, blir situationen annorlunda då de sällan har jättebråttom i skyddsvaktsarbetet. Effektivitet hos militära skyddsvakter mäts således snarare utifrån vad som resulterar i bästa möjliga utfall, det vill säga maximering.

Förutom att principernas normativa karaktär styr vilka befogenheter skyddsvakten tillämpar i specifika situationer har de under särskilda omständigheter andra lagrum att förhålla sig till. I dessa situationer kan det konstateras att den enskilda skyddsvakten upplever sig ha mer långtgående handlingsutrymme än vad som framgår av skyddslagen. I likhet med rättssäkerhetsprinciperna och andra lagrum är skyddsvaktshandboken och etablerad yrkespraxis normativa hjälpmedel vid beslutsfattande. Skyddsvaktshandboken samt den beskrivna praxisen beskrivs ha tolkats ner och förenklats för att bättre anpassas till det praktiska arbetet. Trots att de inte utgör auktoritativa rättskällor påverkar det hur lagtexten tillämpas inom den praktiska verksamheten. Det kan kopplas till vad Lipsky (2010, s. 13) menar är sätt för gräsrotsbyråkrater att göra policy på. De individuella handlingarna summeras till organisationens faktiska tillämpning. Den erfarenhetsbaserade praxisen blir således en del av beslutsfattandet, vilket innebär att bedömningen inte enbart är strikt baserad på rättskällelära och därmed kan illustrera en rättssociologisk diskrepans mellan skyddslagens normativa ramverk och skyddsvaktens sociala praktik.

Skyddsvakternas handlingsutrymme kan även förstås mot bakgrund av skyddslagens relativt abstrakta och öppna formuleringar. Invidbegreppet ger utrymme för tolkning och det beskrivs som upp till den enskilde skyddsvakten att avgöra vad som räknas som invid eller i anslutning till skyddsobjektet. Resultatet visar även att drönare har försvårat tolkningen av invid, vilket ligger i linje med de nya samhällsliga utmaningarna som Bjørnstad (2011, s. 316) beskriver att organisationer kan ställas inför. Samtidigt visar resultatet att invidbegreppet tolkas relativt enhetligt av samtliga skyddsvakter och

definieras som situationer där något har en påverkan på objektet. Begreppet indikerar att själva handlingsutrymmet finns direkt i lagtexten, vilket både legitimerar och möjliggör diskretion. Således kan det konstateras att handlingsutrymmet både formas av lagens öppenhet och tillämpas genom individuell bedömning.

Diskretion beskrivs enligt Lipsky (2010) som ett effektivt medel för att situationsanpassa. Samtidigt innebär det att samma situation kan bedömas olika och därmed resultera i skilda åtgärder, exempelvis varning kontra gripande. Detta synliggörs genom det exempel som en av skyddsvakterna nämner angående variation i bedömningen. I exemplet hade skyddsvakten utfärdat en varning i stället för den anmälan som skedde, trots att det förelåg lagstöd för skyddsvakten att utfärda en anmälan. I exemplet operationaliseras den diskretion som snarare avser beslutet att utfärda en varning, ett så kallat cautioning decision (Campbell 2003, s. 297). Samtliga skyddsvakter som beskriver denna typ av bedömning baserar beslutet på att det är det bästa i den givna situationen. Enligt Wortley (2003, s. 533) kan detta förklaras som en värderingsbaserad snarare än en pragmatiskt baserad form av diskretion. I just denna situation framgår det hur proportionalitetsprincipen ges företräde framför likabehandlingsprincipen. Detta illustrerar att det finns flera normer som är avgörande i praktiken och studien visar således att skyddsvaktens handlingsutrymme formas genom att olika normer tilldelas varierande betydelse.

7 Slutsats och diskussion

Studien visar att militära skyddsvaktens handlingsutrymme snarare än att vara absolut är flytande och dynamiskt. Handlingsutrymmets omfattning pendlar mellan att öka och minska beroende på individuella och organisatoriska faktorer. Informella strategier och erfarenhet är individuella faktorer som vidgar skyddsvaktens handlingsutrymme i praktiken. De faktorer som minskar det individuella handlingsutrymmet har studien främst identifierat som organisatorisk hierarki och samverkan. Faktorernas påverkan på handlingsutrymmet förstärks ytterligare när det föreligger hög osäkerhet hos skyddsvakten, vilket studien kopplar till lägre erfarenhet. Sammanfattningsvis är ett centralt fynd i studien att handlingsutrymmet är villkorat och formas i förhållandet mellan individ och organisation, särskilt när situationen präglas av osäkerhet.

Handlingsutrymmet är således inte enbart individuellt utan organisatoriskt och kollektivistiskt format.

Studien har identifierat två omständigheter som pekar på variation i handlingsutrymme och tillämpningen. Dessa är olika direktiv sett över förband samt variation i normalbild där olika kontextuella och situationella faktorer inkluderas. Studien visar att det finns en variation i bedömning och direktiv mellan att varna och gripa, vilka har diskuterats ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Samma eller liknande situationer kan resultera i olika utfall utifrån organisatoriska skillnader mellan förband, vilka rättsnormer som styr samt utifrån hur flexibel eller oflexibel skyddsvakten är. Samtidigt innehåller lagtexten öppna formuleringar såsom 'invid' och 'om det behövs' vilket innebär att lagen i sig skapar utrymme för variation i den praktiska tillämpningen. Detta kan inverka på rättssäkerhetsprinciperna angående förutsägbarhet och likabehandling, där alltför stora variationer riskerar att ha negativ inverkan på den upplevda rättvisan och legitimiteten. Trots variation i det individuella handlingsutrymmet överbryggs variationen inom förbanden till viss del genom samverkan, vilket i studien visar sig generera mer enhetliga bedömningar. Med utgångspunkt i samverkan och direktiv argumenterar studien för att variationen är mest framträdande mellan förband och skyddsobjekt. Trots att skyddsvaktshandboken utgör ett nedtolkat underlag för samtliga skyddsvakter inom Försvarmakten, och därmed borde innebära samsyn, visar resultaten att den tillskrivs varierande betydelse och att organisatoriska normer inom förbanden tillmäts större betydelse.

Ytterligare ett centralt fynd i studien är att det vid lågrisksituationer föreligger ett större handlingsutrymme. Slutsatsen härleds från att högrisksituationer beskrivs mer vägledande. Vidare används enklare beslutsstrategier vid lågintensiva situationer eftersom förbuden i 7 § upplevs som mer direkt tillämpbara i den initiala bedömningen. Sammantaget ger analysen stöd för en möjlig förskjutning från syftet i 1 § till förbuden i 7 §, även om detta bör tolkas med försiktighet. Relationen mellan de två kan förstås mot bakgrund av lagens intentioner och lagens faktiska tillämpning, där det uppstår ett spänningsförhållande mellan skyddslagens normativa ramverk och skyddsvaktens sociala praktik. En något säkrare slutsats är att skyddsvakterna i högre grad tillämpar

förbudsbestämmelserna i 7 § medan de allvarligare brotten i 1 § hanteras av polis eller militärpolis.

Skyddsvakterna använder sig inte enbart av auktoritativa rättskällor vid tillämpning av lagen. Erfarenhetsbaserad och organisatorisk praxis samt skyddsvaktshandboken är andra normativa rättskällor som formar hur skyddsvakterna tillämpar skyddslagen. Skyddsvaktens tillämpning av lagen är situerad i den mån att den formella lagtexten inte föreskriver exakt hur agerandet ska operationaliseras, utan det krävs vidare anpassning i form av praktisk erfarenhet, organisatorisk struktur, professionell bedömning samt kontextuell- och situationell riskbedömning. Studien bortser inte från att skyddsvaktens handlingsutrymme är en nödvändighet och förutsättning i yrkesrollen, men aktualiserar samtidigt att det krävs kontinuerlig reflektion och medvetenhet kring dess betydelse för rättsstatliga principer. Slutsatsen blir att det inte sker en total åsidosättning av det formella regelverket, men att det sker en förskjutning från rättsliga till organisatoriska normer. Skyddsvakterna tillämpning bör inte förstås som en individuell konsekvens utan snarare som organisatorisk och strukturell. Samtidigt visar resultatet att den hierarkiska strukturen bland annat fyller en funktion för den militära verksamheten, genom att den skapar samordning inom den egna organisationen. I relation till Lipsky är slutsatsen att rättssäkerhetsproblematiken, kopplat till skyddsvakterna som gräsrotsbyråkrater, bör förstås som strukturell snarare än individuell. Således är det inte enbart den enskilda skyddsvaktens bedömningar utan även organisationens interna normer som formar handlingsutrymmet och tillämpningen.

Avslutningsvis formas skyddsvaktens handlingsutrymme i samspelet mellan individ, organisation och rättsliga normer i form av lagstiftning. Studien visar att det individuella handlingsutrymmet är villkorat av hierarki och samspel. Vidare är tillämpningen i praktiken styrd av vilka normer som föreligger, där studien tydliggör vikten av att beakta rättsprinciperna i praktiken, inte enbart i lagtext.

7.1 Kritiska reflektioner och framtida forskning

Studiens styrka är att den undersöker ett relativt outforskat område. Samtidigt som det är en pilotstudie belyser slutsatsen vikten av att studera området vidare, särskilt i förhållande till det rådande omvärldsläget och den ökade militariseringen. Hotbilden är förändrad och mer svårbedömd än tidigare. Samtidigt framstår lagstiftningen i huvudsak som oförändrad. Den förändrade hotbilden innebär också att den valda teorin inte i tillräcklig utsträckning kan förklara samtliga fynd i empirin. Studiens resultat visar att skyddsvakternas arbete på gräsrotsnivå till stor del formas av direktiv från högre organisationsled. På denna punkt brister studien då den enbart fokuserar på skyddsvakters handlingsutrymme och tillämpning. För framtida studier är det viktigt att även studera de högre leden inom hierarkin, med frågeställningar som berör organisation, hierarki och delegering. Studien visar att flera normer är avgörande i praktiken, vilket motiverar framtida forskning som synliggör skyddsvaktens arbete i förhållande till principerna. Dels för att säkerställa en högre grad av likhet inför lagen och dels för att stärka skyddsvaktens upplevda trygghet i yrkesutövningen genom ökad tydlighet och samsyn. Tillsammans utgör båda delarna ett rättssociologiskt relevant område som syftar till att uppnå tryggare rättstillämpning. Avslutningsvis kan framtida forskning med fördel inkludera observationer av det praktiska arbetet i syfte att fånga praktiken i realtid snarare än enbart beskrivningar.

8 Källförteckning

8.1 Böcker

Banakar, R. (2020). 'Om rättssociologisk forskningsdesign'. I Schoultz, I. & Nafstad, I. (red.), *Om rättssociologisk tillämpning*. Lund: Studentlitteratur, ss. 29-49.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber.

Bryman, A. (2021). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber.

Försvarsmakten (2024). *Lärobok skyddsvakt*.

Gunnarsson, Å. & Svensson, E-M. (2023). *Rättsdogmatik: som rättsvetenskapligt perspektiv och metod*. Uppl. 1. Lund: Studentlitteratur.

Hart, C. (2018). *Doing a literature review: Releasing the social science research imagination*. 2nd Edition. SAGE Publications.

Jacobsson, K. & Johansson, H. (2025). *Governing street-level bureaucracies*. Routledge.
(E-bok) <https://doi.org/10.4324/9781003318668>

Lindstedt, I. (2019). *Forskningens hantverk*. Lund: Studentlitteratur.

Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy: The dilemmas of the individual in public services*. Russell Sage Foundation.

Svensson, P. (2022). 'Teorins roll i kvalitativ forskning'. I Ahrne, G., & Svensson, P. (red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. Liber, ss. 232-243.

8.2 Elektroniska källor

Försvarsmakten (2026). *Hemvärnssoldat*.
[Hämtad: 02-04-2026].

Krisinformation (2026). *Säkerhetsläget i Sverige*.

<https://www.krisinformation.se/forbered-dig/handelser-och-storningar/2022/det-sakerhetspolitiska-laget/aktuell-information-om-sakerhetslaget/>

[Hämtad: 30-03-2026].

Regeringskansliet (2024). *Nytt totalförsvarsbeslut för ett starkare Sverige*.

[Hämtad: 30-03-2026].

Vetenskapsrådet (2024). *God forskningssed*.

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/10/nytt-totalforsvarsbeslut-for-ett-starkare-sverige2/>

[Hämtad: 02-04-2026].

8.3 Vetenskapliga artiklar

Bjørnstad, A. L. (2011). Exploring Network Organization in Military Contexts. *Military Psychology*, 23(3), ss. 315-331. <https://doi.org/10.1080/08995605.2011.570595>

Bjørnstad, A. L., & Ulleberg, P. (2021). Effects of trust, structure and processes on effectiveness in a military organization. *Leadership & Organization Development Journal*, ss. 564-579. <https://doi.org/10.1108/LODJ-06-2020-0255>

Campbell, E. (2003). Police narrativity and discretionary power. *International Journal of the Sociology of Law*, 31(4), ss. 295-322. <https://doi.org/10.1016/j.ijsl.2003.07.001>

Lundman, R. (1979). ORGANIZATIONAL NORMS AND POLICE DISCRETION: An Observational Study of Police Work with Traffic Law Violators. *Criminology*, 17(2), ss. 159-171. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1979.tb01283.x>

Seiler, S., Fischer, A., & Voegtli, S. A. (2011). Developing Moral Decision-Making Competence: A Quasi-Experimental Intervention Study in the Swiss Armed Forces. *Ethics & Behavior*, 21(6), ss. 452-470. <https://doi.org/10.1080/10508422.2011.622177>

Seri, G. S. (2004). Police Narratives on Uses of Discretionary Power: A Comparative Inquiry on a Challenging Aspect of Democratization. *Conference Papers, Southern Political Science Association*, ss. 1-27. [Microsoft Word - SPSASERI.doc](#)

Shortland, N., Alison, L., & Thompson, L. (2020). Military maximizers: Examining the effect of individual differences in maximization on military decision-making, *Personality and Individual Differences*, 163, ss. 1-7. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110051>

Tasdoven, H. & Kapucu, N. (2013). Personal perceptions and organizational factors influencing police discretion: evidence from the Turkish National Police. *International Review of Administrative Sciences*, 79(3), ss. 523–543.
<https://doi.org/10.1177/0020852313489946>

Wortley, R. K. (2003). Measuring Police Attitudes toward Discretion. *Criminal Justice and Behavior*, 30(4), ss. 538–558.
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0093854803254805>

8.4 Författning

SFS 2010:305. *Skyddslag*.

9 Bilagor

9.1 Bilaga 1 Söksträngar

	Fält 1		Fält 2		Fält 3		Fält 4
Sökning 1	“military security guard” OR “military personnel” OR “military guard”	AND	discretion* OR “discretionary power” OR decision* OR “street-level” OR “law enforcement”	AND	hierarchy* OR organisation* OR structure*	NOT	private* OR civil* OR privacy* OR stress* OR trauma* OR health* OR treatment*

	Fält 1		Fält 2
Sökning 2	“discretionary power”	AND	police*

	Fält 1		Fält 2
Sökning 3	“police discretion”	AND	attitudes*

9.2 Bilaga 2 Inklusion- och exklusionskriterier

Inklusionskriterier	Exklusionskriterier
Peer reviewed	Inte peer-reviewed
Artiklar publicerade på svenska eller engelska	Artiklar publicerade på annat språk än svenska eller engelska
Artiklar som tar upp handlingsutrymme/beslutsfattande hos militär och/eller poliser	Artiklar som saknar koppling till handlingsutrymme/beslutsfattande hos militär och/eller poliser

9.3 Bilaga 3 Deskriptiv analys

Artikel	Författare	Publicationsår	Geografiskt fokus	Tema	Teoretiskt ramverk	Metodologisk ansats
Effects of trust, structure and processes on effectiveness in a military organization: exploring a moderated mediation model	Bjørnstad, Anne Lise & Ulleberg, Pål	2021	Norge	1	Organisationsteorier	Kvalitativ
Exploring Network Organization in Military Contexts: Effects of Flatter Structure and More Decentralized Processes	Bjørnstad, Anne Lise	2011	Global	1	Teorier angående organisations justering (organisational alignment) Network theory	Kvantitativ
Military maximizers : Examining the effect of individual differences	Shortland, Neil, Alison, Laurence &	2020	USA och Storbritannien	2	Maximization och decision-making	Kvantitativ

in maximization on military decision-making	Thompson, Lisa					
Developing Moral Decision-Making Competence: A Quasi-Experimental Intervention Study in the Swiss Armed Forces	Seiler, S., Fisher, A. & Voegtli S.A.	2011	Schweiz	1, 2	Interactional Dual-Process Model of Moral Decision Making (IDP model)	Quasi-experimental
Police narrativity and discretionary power	Campbell, E.	2003	Storbritannien	2	Structuration theory	Mixed Methods/Triangulierung
Police Narratives on Uses of Discretionary Power: A Comparative Inquiry on a Challenge	Seri, G.S.	2004	Global	1, 2	Governmentality, Political theory, street-level bureaucracy	Kvalitativ/Komparativ

ng Aspect of Democra tization						
Measurin g Police Attitudes toward Discretio n	Wortley, R.K.	2003	Australien	2	Attityder till diskretion	Kvantitativ
Organiza tional Norms and Police Discretio n. An Observati onal Study of Police Work with Traffic Law Violators	Lundma n, R.J.	1979	USA	1	Diskretion, organisations normer och autonomi	Kvalitativ/ Observation
Personal perceptio ns and organizat ional factors influenci ng police discretio n: evidence	Tasdove n, H. & Kapucu, N.	2013	Turkiet	1, 2	Expectancy theory, organisatoriskt perspektiv på diskretion	Kvantitativ

from the Turkish National Police						
---	--	--	--	--	--	--

9.4 Bilaga 4 Intervjuguide

Introduktion/bakgrund:

Vi kommer från Lunds universitet och genomför en studie kring hur militära skyddsvakter tolkar och tillämpar skyddslagen (2010:305) i praktiken. Studien kommer att publiceras i Lund University Publications Student Papers vilket innebär att det blir en offentlig akademisk handling.

Som studentforskare utgår vi från forskningsetiska principer. Din medverkan kommer att behandlas konfidentiellt och vi kommer att avidentifiera alla uppgifter som kan kopplas till dig och ditt tjänsteställe. Men eftersom kontakten med dig etablerades via rekommendation är vi medvetna om att det finns en viss intern identifierbarhet inom yrkesgruppen, och att kollegor som känner till studien eventuellt kan komma att känna igen specifika resonemang.

Vidare vill vi tydliggöra att vi inte är här för att kontrollera att ni följer gällande regler, utan för att förstå hur ni som experter tolkar och prioriterar i en komplex vardag.

Vi är medvetna om att en skyddsvakt ofta måste använda sitt eget omdöme i tjänsteutövningen och göra professionella bedömningar i skarpa situationer, och det är de bedömningarna vi vill förstå. Det vill säga, det är din yrkeserfarenhet som vi är intresserade av.

Din medverkan är helt frivillig och du har rätt att avbryta när som helst under intervjun. Du kan även ångra ett specifikt svar utan att behöva förklara varför. Intervjun kommer att spelas in men kommer endast att användas av oss i forskningssyfte och inspelningen raderas så fort studien är klar. Har du några frågor kring hur vi hanterar informationen innan vi sätter igång?

Arbetslivsrätt:

1. Hur skulle du beskriva ditt huvuduppdrag som skyddsvakt?
2. Utan att gå in på specifika tider eller platser för just detta objekt, beskriv hur en vanlig arbetsdag ser ut, vilka är dina dagliga arbetsuppgifter?
3. Hur länge har du arbetat som skyddsvakt?

4. Vilken typ av utbildning har du genomgått för rollen som skyddsvakt, exempelvis grundutbildning eller vidare-/fortsättningsutbildning?
5. Hur länge varar generellt en anställning som skyddsvakt?
6. Vad anser du är det primära målet med ingripandet?

Tolkning av skyddslagen:

1. Vilka riktlinjer, utbildningar eller dokument upplever du som viktigast i ditt arbete med att tillämpa skyddslagen i konkreta situationer?
2. Hur avgör du om ett beteende eller överträdelse ska anmälas som ett mindre regelbrott eller om det finns skäl att misstänka något av de fyra stora i § 1?
 - a. Vad i beteendet eller situationen väger tyngst i den bedömningen?
 - b. Hur går du till väga om du känner dig osäker på om ett beteende är ett regelbrott mot förbuden eller om det kan vara ett tecken på något mer allvarligt?
 - c. Vilka förutsättningar upplever du att du får - i form av utbildning, information, stöd, regler och rutiner - för att kunna göra den här typen av bedömningar på ett säkert sätt?
 - d. Lutar du dig mot andra hjälpmedel: magkänsla, erfarenhet eller annat?
3. Enligt lagen får den som bevakar ett skyddsobjekt besluta om kroppsvisitation om det behövs för att fullgöra bevakningsuppgiften eller för att söka efter föremål som kan tas i beslag. Kan du ge exempel på situationer eller omständigheter där du bedömer att kroppsvisitation är nödvändig?
 - a. Kan du beskriva vilka hjälpmedel du använder för att avgöra det?
4. Hur avgör du om en person som rör sig nära ett skyddsobjekt är ett "hot" eller bara en nyfiken förbipasserande?
 - a. När du observerar personer i anslutning till objektet, vilka faktorer i deras beteende eller agerande väger tyngst när du avgör om du ska ta en första kontakt?
5. I § 10 anges det att personer som vill få tillträde till eller befinner sig invid ett skyddsobjekt har på begäran av er som skyddsvakter specifika skyldigheter. Hur avgör du vad som räknas som 'i anslutning till' eller invid ett skyddsobjekt?
6. Finns det situationella faktorer som påverkar din tolkning av avstånd?

- a. Om en person står precis utanför skyddsobjektet men agerar provocerande, hur tolkar du din rätt att agera utanför den fysiska gränsen?

Handlingsutrymme:

1. Har du varit i en situation där du känt dig osäker på hur du ska agera?
2. Kan du ge exempel på en situation där det var svårt att avgöra om du hade lagstöd för ett ingripande (t.ex. avvisande eller beslag)?
3. Inom säkerhetsarbete pratar man ofta om proportionalitet – att inte använda mer befogenheter än vad situationen kräver. Kan du berätta om ett tillfälle där du bedömde att det var bättre för situationen att lösa det genom samtal eller observation, snarare än att göra t.ex. en kroppsvisitation eller omhändertagande fastän du hade lagstöd för det också?
 - a. Har det funnits situationer där du känt dig begränsad i ditt handlingsutrymme, till exempel när du velat agera mer eller mindre än vad reglerna direkt tillåter?
4. Om du är osäker på en tolkning av lagen, vänder du dig då i första hand till lagtexten/handboken eller frågar du en mer erfaren kollega?
5. Kan du ge exempel på en situation där du har hjälpt en kollega i beslutsfattande?
6. Hur upplever du att ni inom yrket och uppdraget diskuterar tillämpningen av lagstiftningen?
 - a. Finns det något ni tycker är otydligt inom lagstiftningen?
 - b. Upplever du att det finns skillnader i hur skyddsvaksarbetet utförs mellan olika förband?

Avslutning:

1. Vi har nu gått igenom alla frågor. Finns det något du vill tillägga som du anser är avgörande för att förstå hur beslut fattas vid ett skyddsobjekt?

Stort tack för att du delat med dig av din tid och expertis, dina svar kommer att vara till stor hjälp för vår uppsats.

9.5 Bilaga 5 Kodningsschema

Tema	Kod	Benämning
Syfte och roll	1a	Dagliga arbetsuppgifter
	1b	Ansvar
	1c	Engagemang
	1d	Förväntningar
	1e	Social (samtal/service)
	1f	Legitimitet
	1g	Makt
	1h	Säkerhet/skydd
Organisatoriska faktorer	2a	Direktiv
	2b	Riktlinjer
	2c	Hierarki
	2d	Tillit
	2e	Samverkan
Beslutsfattande	3a	Utbildning
	3b	Erfarenhet
	3c	Verktyg
	3d	Situationella faktorer
	3e	Kontextuella faktorer

	3f	Omvärldsläget
	3g	Normalbild
	3h	Hotnivå
Handlingsutrymme	4a	Lagens utformning/definition
	4b	Befogenheter
	4c	Diskretion
	4d	Konflikt

9.6 Bilaga 6 Samtyckesblankett

Samtycke till deltagande i studien "Militära skyddsvakters tolkning och tillämpning av Skyddslagen 2010:305"

Medgivande:

Jag bekräftar härmed att jag tagit del av information om studien, fått möjlighet att ställa frågor och godkänner detta.

Jag har informerats om att de uppgifter som samlas in om mig kommer att behandlas konfidentiellt och på ett sådant sätt att min identitet inte kommer att avslöjas för obehöriga.

Jag är medveten om att min medverkan är helt frivillig, att jag när som helst har rätt att avbryta samt att intervjun kommer att ljudinspelas.

Ort och datum:

Förnamn och efternamn:

Telefonnummer:

Namnteckning: